

Rehuvalvonnan raportti 2018

Ruokavirasto/ 2579/04.02.00.03/2019

Ruokaviraston raportti
Hyväksymispäivä 29.3.2019

Rehijaosto

Hyväksyjä Arja Kaiponen

Esittelijä Sinikka Marmo

Lisätietoja

Sisällysluettelo

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	13
3.1 <i>Todetut puutteet ja niiden yleisyys</i>	13
3.2 <i>Puutteiden analyysi</i>	24
4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	27
5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	28
5.1 <i>Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen</i>	28
5.2 <i>Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen</i>	29
5.3 <i>Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet</i>	29
6 VALVONNAN RESURSSIT	30
7 MUUTOKSET SEURAAVAN VUODEN VALVONTAAN	31

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Rehualvonnin strategisena vaikuttavuustavoitteena on varmistaa, että markkinoille saatettujen rehujen koostumus vastaa tuotteista annettuja tietoja ja että ne ovat hyvälaatuisia, turvallisia ja käyttötarkoitukseensa sopivia koko Suomen alueella. Rehuja valvotaan kaikissa rehujen tuotanto-, valmistus- ja jakeluvaiheissa. Tavoitteena on varmistaa, että vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus on 99 % ja että salmonellaa ei esiinny markkinoille saatetuissa elintarviketuotantoeläinten rehuissa. Salmonellan osalta tavoite saavutettiin, mutta vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus jäi alle tavoitteen ollen 98%.

Rehunäytteiden valvontatulosten perusteella arvioiden Suomessa valmistetut ja markkinoille saatetut rehut täyttävät edelleen suurelta osin rehulainsäädännössä rehujen turvallisuudelle ja laadulle asetetut vaatimukset. Vähittäismyynnissä olevissa tuontirehuissa todetaan jatkuvasti puutteellisia pakkausmerkintöjä. Lisääntyneitä rehujen nettikauppaa ei ole valvottu systemaattisesti, mutta virheellisiin markkinointiväittämiin on puututtu. Rehuperäisiä eläinten salmonellatartuntoja tai elintarvikkeiden saastumisia ei todettu, vaikka salmonellaa todettiin rehujen tuontierissä toimintavuonna huomattavasti tavanomaista enemmän. Tuontierät, joissa saapumisen yhteydessä todettiin salmonellaa, käsiteltiin saastunnan eliminoimiseksi. Nämä erät otettiin käyttöön tai saatettiin markkinoille vasta sen jälkeen kun uusintanäytteenotolla oli varmistettu käsittelyn onnistuminen. Yksi luomurapsipuriste-erä, yksi luomusoijaerä ja yksi siipikarjajauhoerä (PAP) palautettiin lähtömaahan.

Tarkastusten perusteella rehualan toimijat noudattavat pääsääntöisesti hyvin rehulainsäädännön vaatimuksia. Myös toimijoiden omavalvontaan liittyvät HACCP-järjestelmät ovat enimmäkseen hyvin toimivia. Rehujen muuntogeenisyyden omavalvonnassa ja jäljitettävyydessä todettiin joitakin puutteita.

Kokkidiostaatteja ja lääkkeitä sisältävien rehujen tuotannossa voi tapahtua väistämättömiä teknologisia jäämien siirtymiä seuraaviin rehujen valmistuseriin. Jäämien siirtymät sekä muut rehuissa kielletyt yhdisteet on huomioitu elintarviketuotantoeläinten rehuja valmistavien rehutehtaiden valvonnassa. Lääkerehujen valmistus elintarviketuotantoeläimille on toimintavuonna ollut vähäistä, lääkerehuja on valmistettu ainoastaan kaloille ja sinkkilääkerehuja porsaille. Toimintavuonna todettiin yhdessä rehujen valmistuserässä puutteita liittyen kokkidiostaattien jäämiin ja rehuerää oli käytetty eläinten ruokintaan. Niiden eläinten, jotka olivat saaneet kyseistä rehua, päätyminen elintarvikeketjuun saatiin estettyä ja elintarviketurvallisuus ei siten vaarantunut.

Alkutuotannon toimijoiden valvonnassa havaittiin edellisten vuosien tapaan pienellä osalla valvotuista tiloista puutteita. Havaitut laiminlyönnit liittyivät pääasiassa kirjanpitoon, rehualan alkutuotannon toimijaksi rekisteröitymisen puutteisiin ja rehujen varastointiin. Tiloilla todettiin edellisvuosia huomattavasti enemmän salmonellaa tuotantoeläimissä, mutta tartunnat eivät olleet rehuperäisiä tiloilta otettujen virallisten rehunäytteiden perusteella vaan todennäköisesti ympäristöperäisiä.

2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Rehualvonta kattaa koko toimintaketjun eli rehun valmistuksen, tuonnin, viennin, markkinoille saattamisen, varastoinnin ja kuljetuksen ja käytön maataloilla. Valvonnalla varmistetaan myös rehujen merkintöjen ja jäljitettävyyden toteutuminen ketjun kaikissa vaiheissa.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Maatiloilla tapahtuva rehujen valvonta on samalla sekä rehujen substanssilainsäädännön että täydentävien ehtojen valvontaa maataloustukia hakeneilla maatiloilla. Maatilat valittiin valvontaan satunnaisesti tai kohdennetusti Eviran määrittelemien otantojen perusteella. Maanmittauslaitos valitsi määrittelyn perusteella tilat satunnaisesti otannoille. Eläintilojen kohdennetussa otannassa huomioitiin tilan tuotantosuunta ja mahdollinen kalajauhon käyttö (siipikarja- ja sikatilat sekä sekatilat, joilla sekä märehitjiöitä että sikoja tai siipikarjaa), aiemmat valvontatulokset sekä tilan koko. Kasvitilojen kohdennetussa otannassa huomioitiin rehukasvien viljely.

ELY-keskukset valvoivat yhteensä 549 tilaa, joista 364 oli kasvi- ja 185 eläintilaa (Taulukko 1). Otantoihin mukaan tulleita toiminnan lopettaneita tiloja ei valvottu eikä tiloja, jotka eivät hakeneet maataloustukia. Näitä kasvi- ja eläintiloja oli yhteensä 14 kpl. Lisäksi neljällä kasviotannassa olleella tilalla todettiin eläimiä (lampaita, poroja ja hevosia). Näillä tiloilla valvottiin rehuhygienian lisäksi eläinvalkuaisen käyttö. ELY-keskusten tarkastajat valvoivat tilat Eviran laatiman suunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti. Tavoitteena oli valvoa vähintään 1 % tukia hakeneista maatiloista, mikä toteutui. Lisäksi ELY-keskukset tarkastivat viisi kalanviljelylaitosta eri puolilla Suomea.

Kuten aikaisempinakin vuosina, valtaosalla valvotuista eläintiloista oli märehitjiöitä (80 %), mutta ELY-keskukset valvoivat myös sekatiloja, joilla oli sekä märehitjiöitä että sikoja tai siipikarjaa (6 %), sikatiloja (10 %) ja siipikarjatiloja (3 %). Osalla eläintilavalvontaan tulleista tiloista ei ollut eläimiä tarkastushetkellä tuotannon lopettamisen tai tuotantotauon takia (3 %). Tiloilta otettiin yhteensä 179 rehunäytettä, joista 46 oli tilaseoksia, 41 teollisia rehuseoksia, 71 viljoja tai valkuaisrehuja ja 14 nurmirehua. Lisäksi näytteistä viisi oli rahtisekoittajien valmistamia rehuseoksia. Näytteenotossa tavoitteena oli ensisijaisesti ottaa rehunäyte tilaseoksista tai niiden raaka-aineista TSE-tautien (esim. hullun lehmän tauti) takia kiellettyjen eläinvalkuaisen käytön valvomiseksi.

Taulukko 1. Valvottujen maatilojen ja kielletyn eläinvalkuaisen tutkimiseksi otettujen rehunäytteiden määrä v. 2018.

	Tavoite	Toteutuma	Toteutunut %
näytteet	181	179	99 %
tilat	546	549	100 %

Eläintiloilla ja kalanviljelylaitoksilla valvottiin käsitellyn eläinvalkuaisen varastointia ja rehukäyttöä. Eläintiloilla tarkastettiin myös toimijan rekisteröitymistä edellyttävien maitotuotteiden rehukäyttö. Toimintavuonna rekisteröitiin kaksi maitotuotetta eläinten ruokinnassa käytävää tilaa. Käsiteltyä eläinvalkuaista, kuten kalajauhoa tai sitä sisältävää täydennysrehua, käyttävän alkutuotannon toimijan tulee olla joko Ruokaviraston hyväksymä tai rekisteröimä. Hyväksyntä edellyttää tilan toiminnan tarkastusta. Tarkastajat tarkastivat eläintiloilla myös rehuvarastojen tunnistusten merkinnät sekä kirjasivat rehuvarastoalueella havaitut tuhoeläimet ja niiden jäljet sekä käytetyn tuhoeläintorjunnan.

Sekä eläin- että kasvitiloilla tarkastettiin rehujen varastointi ja jäljitettävyyden rehukirjanpidon sekä biosidien ja kasvinsuojeluaineiden käyttökirjanpidon avulla. Lisäksi tarkastettiin, että rehut oli hankittu rekisteröityneiltä toimijoilta ja että tila itse oli rekisteröitynyt rehualan alkutuotannon toimijaksi. Rekisteröityjä rehualan alkutuotannon toimijoita oli Eviran rekisterissä 31.12.2018 yhteensä 63 458 eli 45 toimijaa vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Rehualan alkutuotannon toimijoiden ilmoituksia uusista rekisteröinneistä, rekisteröintitietojen muutoksista ja rekisteröinnin lopetuksista tuli vuoden aikana edelleen runsaasti eli yhteensä 1 303 kpl.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnan lisäksi Ruokaviraston valtuuttamat tarkastajat ottivat seitsemältä eläintilalta rehunäytteitä tilan eläimissä todetun salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi. Lisäksi kaksi rehuun liittyvää salmonella-epäilyä aiheuttivat rehuympäristönäytteiden ja rehunäytteiden ottamisen 16:lta tilalta. Molemmat liittyivät maahantuodun rouheen suoramyyntiin tiloille, joissa todettiin tehtaalle siirretäessä salmonellaa. Tiloilta otetuissa eläin, eläinten tuotantoympäristö ja rehunäytteissä ei todettu kuitenkaan salmonellaa.

ELY-keskusten tarkastajat ottivat maataloilta 59 säilörehunäytettä kansallista seleenin seurantaan varten, jossa yhtenä osana selvitetään lannoitteisiin lisätyn seleenin vaikutusta säilörehujen seleenipitoisuuksiin ja siten vaikutusta eläimistä saatavien elintarvikkeiden seleenipitoisuuteen.

Rehualan toimijoiden valvonta

Ruokavirasto valvoo rehualan toimijoita tarkastuskäynnin riskin kokonaisarviointiin perustuvan suunnitelman mukaisesti. Riskipisteytys on toteutettu Elmo -järjestelmässä. Riskipisteytyksen lähtötietoja ovat tuotantomäärät rehutyypeittäin, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerahujen valmistus, maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniasetuksen mukainen hyväksyntä, edellisestä tarkastuksesta kulunut aika ja todetut puutteet sekä hyväksyntähakemukset. Tarkastettavien toimijoiden valinnassa on huomioitu ilmoitukset omavalvonnan salmonellalöydöksistä.

Rehutehtaiden tarkastuksissa kiinnitettiin erityistä huomiota HACCP-järjestelmiin, laadunvarmistusnäytteenottoon salmonellan ja muiden haitallisten aineiden toteutukseen, tuholaiistorjuntaan sekä poikkeustilanteisiin varautumiseen. Laitostarkastusten yhteydessä tarkastettiin myös kokkidiostaatti- ja lääkejäämien hallintaa sekä muuntogeenisten ja tavanomaisen rehujen erillään pitoa ja kalajauhollisten rehujen erillään pitämistä märehtijän rehuista. Tarkastuskäynneillä huomioitiin myös RASFF-järjestelmän kautta saatuja tietoja, kuten B2-vitamiiniin liittynyt muuntogeenisen aineksen esiintyminen. Lääkejäämien hallinta ei ollut tärkeä tarkastuskohde elintarviketuotantoeläinten osalta, koska lääkerahujen valmistus on ollut vähäistä vuonna 2018.

Taulukossa 2 esitetään rehualan toimijoiden eri sektoreille suunnitellut ja toteutuneet tarkastukset. Toimintojen mukaan raportoidut tarkastukset menevät osittain päällekkäin. Esimerkiksi joidenkin rehujen valmistajien tarkastusten yhteydessä katsottiin myös hyväksynnän alainen rehun lisäaineiden maahantuonti. Taulukossa mainittujen hyväksytyjen maahantuojien ja välittäjien lisäksi tarkastettiin viisi toimijaa, jotka harjoittavat rehujen maahantuontia, sisämarkkinatuontia tai välitystä. Kaikista tarkastuksista yhdeksän kohdistui aikaisemmin tarkastamattomiin toimijoihin.

Taulukko 2. Rehualan toimijat eri sektoreilla; suunnitellut ja suoritettavat Eviran tarkastukset vuonna 2018.

tarkastuskohde/toiminta	toimijoiden määrä	tarkastukset suunnitelma	tarkastukset toteuma	%
Rehujen (rehuaineet, rehuseokset, lisäaineet, esiseokset) valmistus	523	49	45	92
Varastointi päätoimintona	90	7	6	86
Elintarviketuotantoeläinten rehujen vähittäiskauppa (ELYjen suorittamat tarkastukset)	594	30	28	93
tarkastuskohde/toimija				

Euraasian talousliiton vientivalvontajärjestelmään kuuluvat laitokset	16	17	13	76
Hyväksytyt rehun lisäaineiden maahantuojat ja/ tai välittäjät	39	12	10	83
Kuljetusliikkeet, joiden toiminta edellyttää hyväksyntää	40	6	6	100
Kuljetuskalusto (valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset) (toimijoiden määrä = rekisteröityneiden kuljetusliikkeiden määrä)	703	68*	41	60
Maitoalan laitokset	32	5	5	100
Turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot	13	2	2	100
Keräyskeskukset, teurastamojen yhteydessä **	14	-	-	-
Keräyskeskukset, erilliset***	5	-	-	-
Käsittelylaitokset (luokan 2 ja 3 rehuaineita tuottavat laitokset)	13	10	9	90
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	36	7	7	100
Yhteensä	2 118	213	172	89

* irtorehuihin kohdistuvat tarkastukset

** Eviran tarkastuseläinlääkäreiden valvonnassa, valvonta tehdään Oiva-ohjeistuksen mukaisesti, ks. sivutuotevalvonnan raportti

*** kunnaneläinlääkäreiden valvonnassa, kts. sivutuotevalvonnan raportti

Rehuhygienia-asetuksen mukaisia tarkastuksia suunniteltiin tehtävän 73 hyväksyntätarkastukset mukaan lukien. Tarkastuksia kohdistettiin niihin rehualan toimijoihin, joilla on toimintona rehujen valmistus, varastointi, maahantuonti/välitys, vienti tai jotka ovat hyväksytyjä kuljetusliikkeitä. Tarkastuksia tehtiin yhteensä 63, joten toteutuma oli 86 %. Joitakin suunniteltuja tarkastuksia peruuntui sen vuoksi, että rekisteröidyllä toimijalla ei ollut enää rehualan toimintaa ja osa tarkastuksista peruuntui ajan puutteen vuoksi. Tarkastuksista yksi oli rehuhygienia-asetuksen mukainen uusi hyväksyntätarkastus ja lisäksi oli yksi hyväksynnän laajennushakemus. Hyväksynnän siirtopäätöksiä oli vuonna 2018 kolme. TSE-asetukseen perustuvia hyväksyntätarkastuksia ei ollut. Lakisäateisistä kuumennusvelvoitteesta haettiin toimintavuonna yksi poikkeuslupa.

Rehuseosten valmistajia tarkastettiin 15, joista yksi oli rahtisekoittaja. Yksi rehutehdas tarkastettiin kahdesti. Rehuosuuskuntia ei tarkastettu. Molemmat elintarviketuotantoeläinten lääkerahuja valmistavat toimijat tarkastettiin. Vuonna 2016 hyväksytty lääkerahun valmistaja ei valmistanut lääkerahuja vuonna 2017 eikä vuonna 2018 eikä toimijaa siten tarkastettu. Uusia lääkerahujen valmistajia tai jälleenmyyjiä ei hyväksytty. Rehuaineiden valmistajia tarkastettiin 22. Näistä yksi tarkastettiin kahteen kertaan todettujen puutteiden takia. Tarkastetuista rehuaineiden valmistajista neljä oli maitoalan laitoksia. Rehun lisäaineiden valmistajia tarkastettiin viisi. Hyväksytyjä rehujen markkinoille saattajia tarkastettiin 10 (tavoite 12). Rekisteröityjä rehujen markkinoille saattajia tarkastettiin kuusi (tavoite 10). Muutaman ison markkinoille saattajan tarkastus siirtyi seuraavaan vuoteen. Kuljetusliikkeitä tarkastettiin seitsemän, joista kuusi oli hyväksytty ja yksi rekisteröity. Uusia hakemuksia kuljetusliikkeiden hyväksymiseksi ei tullut vuonna 2018. Toimijoita, jotka ovat ensisijaisesti varastointiliikkeitä, tarkastettiin kuusi. Erillisiä kehoituksia sellaisten edellytettyjen toimenpiteiden raportoinnista, joiden määräaika oli ylittynyt, ei lähetetty. Puutteiden korjaamisista on lähetetty muistutuksia sähköpostilla ja puutteiden korjaukset tarkastettiin uudella tarkastuskäynnillä.

Venäjälle tai Euraasian talousliiton maihin liittyviä, rehualan toimijoiden vientitarkastuksia tehtiin kaikkiaan kuusitoista sisältäen sivutuotelaitokset. Euraasian vientivalvontajärjestelmään kuuluvista elintarviketuotantoeläimille rehua valmistavista kolmestatoista laitoksesta tarkastettiin vientivaatimusten osalta kaksitoista, joista yksi laitos tarkastettiin kahteen kertaan. Lisäksi tarkastettiin vientivaatimuksia yhden yrityksen toimistolla, jossa kyseisen yrityksen rehutehtaiden vientiasiakirjoja säilytetään.

Vuonna 2018 tarkastuskäyntejä suoritti ainoastaan yksi valtuutettu tarkastaja, joka tarkasti 10 rehualan toimijaa.

Irtorehun kuljetuskaluston tarkastukset tehtiin näytteenoton yhteydessä rehutehtailla. Valtuutetut tarkastajat tekivät tarkastukset pistokokeina ja suuntasivat ne mahdollisimman tasapuolisesti eri kuljetusliikkeiden kalustoon. Toteutuneiden tarkastusten määrä ja näytteenotto kuljetuskalustosta jäivät hiukan alle tavoitteen.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien rehualan toimijoiden valvonta

Ruokavirasto valvoo eläimistä saatavia, rehuksi käytettäviä sivutuotteita luokan 2 ja 3 käsittelylaitosten, lemmikkieläinten ruokia valmistavien laitosten ja turkiseläimille rehua valmistavien laitosten (teurastamojen yhteydessä olevat keräyskeskukset, rehusekoittamot) osalta. Luokan 2 ja 3 käsittelylaitoksilta sekä lemmikkieläinten ruokia valmistavilta laitoksilta edellytetään hyväksyntää, keräyskeskuksilta ja rehusekoittamoilta rekisteröintiä. Varastot ja kuljettajat rekisteröidään lähtökohtaisesti ainoastaan rehualan toimijoiksi, vaikka ne varastoisivatkin myös sivutuotteista johdettuja tuotteita, kuten kala-jauhoa. Ruokavirasto valvoo myös niitä.

Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit valvovat sivutuotteiden rehuksi toimittamista teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa elintarvike- ja sivutuotealan laitoksissa. Valvonta tehdään Oiva-ohjeistuksen mukaisesti osana muuta sivutuotevalvontaa.

Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Vuosisuunnitelman lisäksi tarkastetaan uudet, hyväksyntää hakeneet toimijat ja osa uusista, rekisteröityneistä toimijoista. Ruokaviraston vuodelle 2018 suunnitellut sivutuotealan laitosten tarkastukset toteutuivat kutakuinkin suunnitellusti. Yhdellä sivutuotteita varastoivalla laitoksella ei ollut toimintaa vuonna 2018, joten sitä ei tarkastettu. Yksi luokan 3 käsittelylaitos ei suunnitelmista huolimatta saanutkaan toimintaansa käyntiin, joten sitä ei tarkastettu. Ruokavirasto hyväksyi valvontavuoden aikana kolme uutta lemmikkieläinten ruokia valmistavaa laitosta ja rekisteröi yhden uuden turkisrehusekoittamon. Tarkemmat tiedot eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnasta löytyvät sivutuotesektorin valvontaraportista.

Tuotevalvonta (kotimainen valmistus, tuonti, vähittäismyynti, käyttö)

Rehujen näytteenotossa huomioidaan kattavasti yleisesti tunnetut mahdollisesti rehuihin liittyvät riskit rehutyypeittäin, eläinlajeittain ja eläinten kasvuvaiheittain. Lisäksi näytteenotossa huomioidaan kunkin toimijan tuotannon vaatavuus, tuotantomäärä, tuotevalikoima sekä valvontahistoria.

Eviran valtuuttamat tarkastajat ja ELY-keskusten tarkastajat ottivat näytteitä rehujen tuotevalvonnassa. Tarkastaja valitsi rehuerän näytteenoton kohteeksi Eviran antaman näytteenottosuunnitelman ja -ohjeistuksen mukaisesti satunnaisesti tai kohdennetusti. Sekä viranomaisnäytteenoton ohjeistuksessa että analyysien määrittelyssä huomioi-

daan riskiperusteisuus ja erityyppisiin rehuihin liittyvät riskitekijät, kuten tiettyjen haitallisten ja kiellettyjen aineiden mahdollinen siirtyminen eläimistä saataviin elintarvikkeisiin tai eläinlajien mahdolliset herkkyydet eri aineille. Vuosisuunnitelman lisäksi tuotevalvontaa ohjaavat valvontakohteen valvontahistoria, sekä laitosvalvonnan havainnot että tuotevalvonnan tulokset, ja valvontahistoriassa havaitut mahdolliset poikkeamat, epäilyt ja reklamaatiot sekä RASFF-järjestelmästä saadut tiedot rehuihin liittyvistä vaaroista. Viranomaisnäytteiden analyysien määrittelyssä pääpaino on rehujen haitallisuudessa ja kiellettyjen aineissa. Viranomaisanalyysien varmennetaan lisäksi eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä eläintuotannon kannalta keskeisten ravintoaineiden pitoisuustasoja.

Evira laati vuosittaiset *kotimaisia rehujen valmistajia koskevat* näytteenottosuunnitelmat, jotka perustuivat toimijakohtaiseen riskiluokitukseen. Riskiluokituksen painopisteet ovat eri rehutyyppien / rehujen valmistus: rehuaineet, kivennäisrehuaineet, täysrehut, täydennysrehut, rehun lisäaineet sekä muut hyväksyntää vaativat kuten kokkidiostaattirehut, lääkerehut ja esiseokset. Lisäksi valvontakohteesta huomioidaan erityyppisen riskialttiiden rehujen sekä tavanomaisen / geenimuunnellun rehun, kalajauhon tai muiden eläimistä saatavien sivutuotteiden valmistus ja/tai käyttö sekä valmistettujen rehujen tuotantomäärät ja eri rehujen (tuotteiden) määrät. Valvontavuoden aikana näytteenoton määrää ja kohdentamista voidaan tarpeen mukaan muuttaa. Rehunäytteiden lisäksi valvontakohteesta voidaan ottaa tuotantoympäristönäytteitä. Näytteenottoon liittyvät tarkastukset tehdään ennalta ilmoittamatta.

Toimintavuonna kotimaisten elintarviketuotantoeläinten rehujen *valmistuksen* valvonnan näytteenottoa tehtiin tehostettuna kolmessa valvontakohteessa. Tehostuksen perusteita olivat yleisimmin omavalvonnassa todetut salmonellalöydökset, kokkidiostaattien jäämien hallinnassa tai vakuudellisten pitoisuuksien tasoissa todetut puutteet sekä suuren tuotantomäärän omaavat uudet toimijat.

Maahantuoduista, erityyppisen riskialttiista kasvipärisistä rehuaine-eristä otettiin erillisen suunnitelman mukaisesti viranomaisnäytteet salmonellatutkimuksia varten rehuerän saapuessa Suomeen. *Sisämarkkinoilta tulleita*, salmonellan suhteen riskialttiita kasvipärisiä rehuaineita rehualan toimijat tutkivat itse omavalvontasuunnitelmiansa mukaisesti. Lisäksi Suomeen tulleista käsitellyistä eläinperäisistä valkuaiseristä, jotka käytettiin elintarviketuotantoeläimien rehuksi, otetaan viranomaisnäytteitä kiellettyjen eläinproteiinien tutkimista varten; kaikki elintarviketuotantoeläinten rehuihin tarkoitetut kalajauhoerät tutkittiin, mutta siipikarjajauhosta tai verijauhosta ei otettu virallisia näytteitä.

EU:n tehostetussa valvonnassa olevia (EY N:o 669/2009) rehuja tai rehuja, joiden tuontiin liittyy erityisehtoja (EU N:o 884/2014 ja EU N:o 2016/2106) valvottiin säädösten edellyttämällä tavalla. Näiden säädösten piiriin kuuluvia tuontieriä oli 28 kpl. Kahdesta Argentiinasta peräisin olleesta pähkinäerästä otettiin näytteet aflatoksiinimääryksiä varten.

Markkinavalvonnassa näytteenotto toteutui suunnitellusti eli näytteenottoa kohdistettiin erityisesti niihin rehuihin, joihin ei kohdistu muuta näytteenottoa (mm. sisämarkkinoilta tuotavat lemmikkieläinten rehut ja tuotantoeläinten valmiit rehuseokset). Lisäksi suunnitelmaa täydennettiin reklamaation perusteella ottamalla kaikista tunnetuimmista, markkinoilla olevista kanafileherkuista näytteet, joista tehtiin laajat analyysit. Myös pakkausmerkintöjä, kaupanpitoa ja mainontaa valvottiin.

Rehujen muuntogeenisyyden (gm) valvonnassa otettiin yhteensä 47 näytettä ja valvontasuunnitelman tavoite 15 näytteen analysoinnista ylittyi huomattavasti. Rehujen näytemäärää lisäsi merkittävästi tavanomaisen soijaproteiinikonsentraattiraaka-aineen kontaminoituminen valmistuksessa ja varastoinnissa muuntogeenisellä soijaproteiinikonsentraatilla. Näytteenottoa kokonaisuudessaan kohdistettiin kotimaassa valmis-

tettuihin rehuseoksiin, joissa käytettiin potentiaalisia gm-rehuaineita, kuten rypsiä / rap-sia, soijaa tai maissia. Viranomaisvälvönnässä pyrittiin varmentamaan muuntogeenis-ten rehujen erillään pitoa, joten näytteenottoa kohdennettiin erityisesti sellaisiin rehu-tehtaisiin, joissa valmistetaan sekä tavanomaisia, luomu- että muuntogeenisiä rehuja. Näytteistä 45 otettiin rehutehtailta kotimaisen valmistuksen yhteydessä, yksi varastoin-tiliikeestä ja yksi markkinavälvöntäkäynnillä maatalouskaupoista. Kotimaisen valmis-tuksen välvönnässä otetuista gm-näytteistä kaksi kohdistui luomurehuun tai luomutuo-tantoon soveltuvaan rehuun.

Luomurehuja välvötaan osana tila- ja markkinavälvöntää sekä kotimaisen valmistuk-sen välvöntää. Luomurehuista otettiin viranomaisnäytteitä yhteensä 30 eri rehuerästä. Luomurehuista analysoitiin rehujen haitallisia ja kiellettyjä aineita, hygieniää, kielletyn eläinperäisen aineksen esiintymistä, kasvinsuojeluaine- ja lääkejäämiä, muuntogeeni-siä aineksia ja mykotoksiineja.

Rehujen viranomaisvälvönnän näytteenottomäärät välvöntalinjoittain toteutuivat pää-osin suunnitelman mukaisesti (taulukko 3). Kokonaisnäytemäärä (5891 näytettä) oli suurempi kuin edellisenä vuonna (5155). Näytemäärän kasvu johtui pääasiassa lisääntyneestä viranomaisnäytteenotosta erityisen riskialttiiden rehujen maahantuonnin sal-monellavälvönnässä sekä tehostetusta näytteenotosta rehun muuntogeenisyyden välvönnässä kotimaisessa valmistuksessa. Viranomaisnäytteiden määrä maahantuon-nissa on suhteessa maahantuotujen rehuerien määrään. Rehujen näytteenoton tar-vetta kotimaisessa valmistuksessa yleisesti kuitenkin vähensi Ruokavirastossa käy-tössä olevien multimenetelmien tehokas hyödyntäminen rehujen riskiperusteisessa analyysien määrittelyssä.

Ruokaviraston valtuuttamat tarkastajat ottivat eläimistä saatavia sivutuotteita rehukäyt-töön käsitteleviltä toimijoilta valmistuksen välvöntänä yhteensä 53 näytettä 41:ltä eri toimijalta. Näistä 25 oli lemmikkieläimille tarkoitettuja raakapakasteita. Loput näytteet olivat turkiseläimille tarkoitettuja rehuja tai niiden raaka-aineita, valkuaisjauhoja tai läm-pökäsiteltyjä lemmikkieläinten ruokia.

Taulukko 3. Vuoden 2018 rehujen viranomaisvälvönnän näytemäärät välvöntalinjoittain, suun-niteltu vs. toteutunut.

Valvontalinja	Suunniteltu näytemäärä	Toteutunut näytemäärä	Näytteenoton toteutuma (%)
Maahantuonti	3588 ¹⁾	3588	100
Sisämarkkinakauppa	984 ¹⁾	984	100
Markkinavälvöntä	365	368 ²⁾	101
Kotimainen valmistus	560	574	103
- Rehunäytteet		574 ³⁾	
- Rehuympäristönäytteet		-	
Kuljetusvälineiden tarkastus			
- Kuljetusvälinenäytteet	9	9 ⁴⁾	100
Alkutuotannon välvöntä		368	
- Rehunäytteet	181	179 ⁵⁾	99
- Rehu- ja rehuympäristö-näytteet		189 ⁶⁾	
Viranomaisnäytteet yhteensä	5686	5891 ⁷⁾	104

1) Suunniteltu = toteutunut

2) Sisältää tiloilta otetut seleeniseurannan säilörehunäytteet (suunniteltu 60, toteutunut 59).

3) Sisältää 54 näytettä lemmikkieläinten ja turkiseläinten rehuaineista tai -seoksista.

4) Määräytyy toteutuneiden tarkastettujen kuljetusvälineiden näytteenoton mukaisesti (suun-niteltu = toteutunut)

5) Rehunäytteet eläinvalkuaisen rehukäytön välvönnässä. Näytemäärään vaikuttavat eläin-tuotannon lopettaneiden tilojen lukumäärä, tarkastusajankohta esim. tuotantokatkos, tilan käytössä olevat rehut sekä välvönnän laajennuksen kautta näytteenottoon tulleet tilat.

- 6) Salmonellatartuntatilat, joille kunnaneläinlääkäri on pyytänyt rehunäytteenottoa salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi sekä tilat, joissa on ollut rehuihin liittyen mahdollinen salmonella-epäily. Sisältää 61 rehunäytettä salmonellatartuntatiloilta sekä 128 rehu- ja rehuympäristönäytettä tiloilta, joilla on ollut mahdollinen salmonella-epäily (rehunäytteitä 12 ja rehuympäristönäytteitä 116).
- 7) Toteutuneet näytemäärät on tässä taulukossa esitetty vuoden 2018 aikana valmistuneiden valvontatulosten mukaisesti lukuunottamatta alkutuotannon valvontaa, jossa näytemäärä on esitetty näytteenottovuoden mukaan.

Rehujen viranomaisvalvonnan analyysien kokonaismäärä vastasi pääosin tehtyä suunnitelmaa. Rehujen virallisessa valvonnassa otetuista näytteistä tehtiin yhteensä 13813 analyysia, mikä oli 106 % suunnitellusta (Taulukko 4). Toteutuneiden analyysien yhteismäärä (13813) kasvoi verrattuna edelliseen vuoteen (13373).

Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit toteutuivat keskimäärin 107 %:sesti suunnitellusta, ja niiden osuus kaikista viranomaisanalyyseista oli 83 %. Haitallisten ja kiellettyjen aineiden kemiallisten ja mikroskooppisten analyysien osuus kaikista toteutuneista haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyyseistä oli 47 %, salmonella-analyysien osuus vastaavasti 49 % ja muiden mikrobiologisten analyysien (mm. enterobakteerit, klostridit salmonella pois lukien) osuus oli 4 %.

Salmonellaa analysoitiin pääasiassa maahantuoduista rehuaine-eristä ja sisämarkkinakaupan käsitellyistä rehuaine-eristä. Rehuseoksista ja rehun lisäaineista salmonellaa analysoitiin puolestaan pääasiassa kotimaisen valmistuksen valvonnan ja markkinavalvonnan näytteistä. Rehuaineiden salmonella-analyysien osuus rehujen tuonnin, valmistuksen ja markkinavalvonnan salmonella-analyyseistä oli v. 2018 94 % (2017: 93 %, 2016: 93 %, 2015: 92 %, 2014: 91 %, 2013: 87 %, 2012: 94 %)(Taulukko 4).

Näytteiden analysoinnissa oli käytössä useita eri multimenetelmiä, joissa yhtä aikaa voidaan tutkia sekä haitallisia/kiellettyjä aineita että ravitsemuksellisia aineita. Vuonna 2018 haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysien lisäksi tehtiin yhteensä 2376 analyysia ravitsemuksellisen koostumuksen ja rehun lisäaineiden pitoisuuksien tarkastamiseksi suhteessa rehun pakkausmerkinnöissä annettuihin arvoihin (Taulukko 4). Ravitsemuksellisten analyysien määrä väheni edellisen vuoden tasosta, koska analyysien määrittelyssä painotettiin erityisesti haitallisten ja kiellettyjen aineiden analysointia.

Taulukko 4. Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden, kokkidiostaattien ja lääkerahujen tehoaineiden sekä ravitsemuksellisten analyysien määrät vuonna 2018. Näytteiden lukumäärä on esitetty taulukossa suluissa.

Analyyysi	Suunniteltu analyysien (näytteiden) lukumäärä yhteensä	Toteutunut; rehuaineet	Toteutunut; rehu-seokset	Toteutunut; rehun lisäaineet, esiseokset	Toteutunut analyysien lukumäärä yhteensä	Toteutunut (%)
Salmonella ¹⁾	5193 (5193)	4915 ¹⁾ (4915) ¹⁾	265 (265)	13 (13)	5193	100 ¹⁾
Muut mikro-organismit ²⁾	250 (125)	335 (71)	94 (21)	-	429 (92)	172
Mikroskopointi/lihaluujauho	250	80	159	3	242	97
Mikroskopointi/kalajauho	150	72	103	3	178	119
Mikroskopoinnit yhteensä ³⁾	400 (280)	152	262	6	420 (236)	105
Kasvipenäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuholaiset ⁴⁾	80 (50)	106 (64)	9 (9)	-	115 (73)	100 ⁴⁾
Mykotoksiinit ⁵⁾	515 (50)	20 (5)	682 (62)	-	702 (67)	136

Kadmium		12	71	12	95	
Lyijy		12	71	10	93	
Elohopea		7	50	7	64	
Arseeni		12	71	12	95	
Kromi		12	71	13	96	
Nikkeli		12	71	13	96	
Raskasmetallit yhteensä	360 (60)	67 (12)	405 (71)	67 (13)	539 (71)	150
Melamiini	3 (3)	-	9 (9)	-	9 (9)	300
Dioksiinit, dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet ja muut kuin dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet ⁶⁾	16 (4)	12 (3)	-	-	12 (3)	75
Kasvinsuojeluaineet ⁷⁾	1335 (15)	-	1206 (13)	-	1206 (13)	93
Kokkidiostaatit, lääkeaineet, kielletyt antibiootit ja muut yhdisteet jääminä ⁸⁾	2355 (45)	-	2188 (50)	-	2188 (50)	93
Kokkidiostaattien pitoisuudet rehun lisäaineina	10 (10)	-	12 (12)	-	12 (12)	120
Lääkerehujen tehoaineet	3 (3)	-	1 (1)	-	1 (1)	33
Muuntogeenisyyden analysointi ⁹⁾	150 (15)	85 (11)	526 (36)	-	611 (47)	313 ⁹⁾
Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit yhteensä	10670	5692	5659	86	11437	107 %
Ravitsemukselliset analyysit yhteensä	2376	231	2050	95	2376	100 %
Valvonta-analyysit yhteensä	13046	5923	7709	181	13813	106 %

- 1) Suunniteltujen analyysien yhteismäärä määräytyy pääosin rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu = toteutunut). Rehuaineiden sarakkeeseen sisällytetty 4717 rehuaineyhteen lisäksi 189 salmonella-analyysia rehu- ja rehuympäristönäytteistä salmonellatartunta ja -epäilyiltä tiloilta sekä 9 salmonella-analyysia kuljetusvälineiden rehuympäristönäytteistä (yhteensä 4915 näytettä).
- 2) Kohteena ovat pääosin muut kuin elintarviketuotantoeläinten rehut; rehut turkis- ja lemmikkieläimille.
- 3) Kohteena ovat elintarviketuotantoeläinten rehuseokset (märehtijäin ja ei-märehtijäin rehut) ja näiden rehujen valmistukseen käytettäviä rehuaineita sekä tuonnissa kalajauho.
- 4) Suunnitelmassa näytteiden ja analyysien määrä on arvio. Analyysit määritellään näytteille sekä pisto-koeluonteisesti että epäilyn perusteella. Samasta näytteistä voidaan tehdä yksi tai useampi analyysiryhmään kuuluva analyysi. Toteutuneiden analyysien yhteismäärä vaihtelee näytteittäin (suunniteltu ≈ toteutunut).
- 5) Tutkittavat mykotoksiinit ovat laajassa multimenetelmässä aflatoksiini B1, aflatoksiini B2, aflatoksiini G1, fumonisiini B1, fumonisiini B2, okratoksiini A, 3-asetyyliideoksinivalenoli, deoksinivalenoli, dasetoksisikipenoli, fusarenon-X, HT-2-toksiini, T-2-toksiini ja zearalenoni (13 yhdistettä). Tutkittavat yhdisteet ovat suppeammassa menetelmässä aflatoksiini B1, aflatoksiini B2, aflatoksiini G1 ja aflatoksiini G2 (4 yhdistettä). Näytteiden analysoimiseen käytetään pääasiassa laajaa multimenetelmää.
- 6) Dioksiini-yhdisteiden summa (17 yhdistettä) 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(2005)-PCDD/F TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan. Dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden summa (12 yhdistettä) 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(2005)-Dioxinlike PCBs TEQ mukaisesti sisältäen määritysrajan. Muut kuin dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden summa (6 yhdistettä) (ICES-6) 12 % kosteuteen suhteutettuna sisältäen määritysrajan.
- 7) Kasvinsuojeluaineiden -määritysmenetelmävalikoimassa on 101 eri tutkittavaa yhdistettä. Näytteiden analysoinnissa käytetään sekä multimenetelmiä että yksittäisiä menetelmiä. Kaikkia yhdisteitä ei aina ole mahdollista tutkia kaikista rehumatriiseista/-näytteistä.
- 8) Multimenetelmä seuraavien yhdisteiden jäämille (yhteensä 43 yhdistettä): a) Kokkidiostaatit: dekokinaatti, diklatsuriili, halofuginoni, lasalosidi, maduramisiiniammonium, monensiini, narasiini, nikarbatsiini, robenidiinihydrokloridi, salinomysiini, semduramisiini (11 yhdistettä) b) lääkeaineiden tehoaineet: ampisilliini,

doksisykliini, emamektiinibentsoaatti, enrofloksasini, etopabaatti, febanteeli, fenbendatsoli, florfenikoli, flubendatsoli, furatsolidoni, nifursoli, klooritetrasykliini, klopidoli, kloramfenikoli, linkomysiini, mebendatsoli, oksitetrasykliini, rodidatsoli, sulfadiatsiini, sulfadimetoksiini, tetrasykliini, tiamuliini, tilmikosiini, toltrasuriili, trimetopriimi, tylosiini, tylvalosiini, valnemuliini ja (28 yhdistettä) ja c) kielletyt yhdisteet: amprolium, basitrasiiini, dimetridatsoli ja karbadoksi (4 yhdistettä). Käytössä on kaksi multimenetelmää eri herkkyystasoilla. Analysoitaessa vakuudellisia kokkidiostaattirehuja tai lääkerehuja, näytteet skriinataan jäämämene- telmää suuremmalla herkkyysaluetasolla. Tarvittaessa näyte voidaan analysoida uudelleen pienemmällä herkkyysaluetasolla. Em. yhdisteitä tutkitaan pääosin rehuseoksista.

- 9) Näytteille tehdään kasvilajien gm-skriinaus ja silloin tutkitaan sekä EU:ssa hyväksytyjä että hyväksymät- tömiä gm-aineita. Tehtävien analyysien määrä per näyte vaihtelee näytteittäin ja suunnitelmassa ana- lyysien määrä per näyte on arvio.

Rehujen vienti

Rehujen vienti oli vilkasta ja siihen liittyviä vientitodistuspyyntöjä tuli runsaasti. Vienti- maiden kasvaneet vaatimukset ja uusien vientimaiden erityistarpeet todistusten sisäl- töön liittyen lisäsivät tarvetta uusia vientitodistumalleja. Rehualvonta osallistui vien- titiimin laatiman rehujen vientiohjeen valmisteluun. Menettelyt rehujen viennissä Ve- näjälle ja Euraasian talousliittoon - Ohje rehualan laitoksille - valmistui marraskuun ai- kana. Toimintavuoden aikana rehualvonta osallistui Etelä-Afrikan (PAP) ja Kiinan vientiselvitysten laadintaan. Lisäksi osallistuttiin sekä Kiinan että Thaimaan tekemiin vientiauditointeihin. Kiinan tekemässä auditoinnissa yhtenä vierailukohteena oli myös rehualan toimija. Thaimaan auditoinnissa kohteena oli vain rehualan toimija.

Vuonna 2017 perustettu, rehujen vientiä edistävä rehuvientityöryhmä, joka koostui Evi- ran ja MMM:n edustajien lisäksi myös rehualan toimijoista, kokoontui vuoden aikana kahdesti.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTEMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Rehualan alkutuotannon toimijat

ELY-tarkastajat ottivat eläintiloilta rehunäytteitä eläinvalkuaisen rehukäytön tutki- miseksi. Rehunäytteissä ei todettu kiellettyä eläinvalkuaista yhtä näytettä lukuunotta- matta. Tilalta otetusta kivennäisrehunäytteestä todettiin maaeläimen luuta. Sama löy- dös toistui valmistuksen valvonnan näytteenotossa ja tämä johtui kotimaisen valmista- jan raaka-aineongelmasta. Rehunäytteiden analysoinnin yhteydessä katsottiin myös mahdolliset muut visuaaliset poikkeamat, kuten tuhohyönteiset, torajyvät ja hukka- kaura. Muut poikkeamat ja tarkastuksilla havaitut puutteet on esitetty taulukossa 5. Puutteiden lukumäärä oli hieman isompi kuin edellisenä vuonna. Lisäksi poikkeuksena edellisvuosiin oli se, että yhdellä kasvitilalla havaittiin saman puutteen toistuminen (rehu- ja biosidikirjanpito puuttui v. 2016 ja v. 2018) ja tästä seurasi leikkaus kyseisen tilan maataloustukiin. Rehuväestöjen tunnistamisen merkitsemisessä kirjanpitoon ha- vaittiin myös edellisen vuoden tapaan puutteita ja kehitettävää yksittäisillä tiloilla. Tar- kastajat tekivät havaintoja tuhoeläimistä tai niiden jäljistä seitsemän eläintilan rehuva- rastoalueella. Tarkastajat neuvoivat tiloja rekisteröitymisessä, kirjanpidossa, rehuva- rastojen tunnistamisen merkitsemisessä ja rehujen säilytyksessä.

Taulukko 5. Todetut puutteet (kpl) rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa 2017 ja 2018.

Todettu puute	2017	2018
Rehuissa todettiin tuhohyönteisiä, jyrsijän/linnun ulostetta, jyrsijän karvoja, höyheniä, hometta, torajyviä, hukkakauraa ja/tai kasvitieteellinen puhtaus alle 95 %	15	21
Rehukirjanpito, kirjanpito kasvinsuojeluaineiden ja/tai biosidien käytöstä puutteellinen tai puuttui kokonaan	4	8
Jätteitä, vaarallisia aineita, kemikaaleja, siemeniä tai lääkerehuja ei ole varastoitu asianmukaisesti erillään rehusta tai eläinten pito-paikoista	1	2
Tila on hankkinut rehua rekisteröitymättömältä rehualan toimijalta	1	2
Tilalla ei ole käsitellyn eläinvalkuaisen käyttöön vaadittavaa rekisteröintiä tai hyväksyntää	1	0
Tilalla ei ole käsittelemättömien tai käsiteltyjen maitotuotteiden käyttöön vaadittavaa rekisteröintiä	1	2
Yhteensä	23	35

Tuhohyönteisiä todettiin 10:ssä rehunäytteessä (v. 2017 11 kpl), mikä johti rehun säilytyspaikan puhdistuskehotukseen, mutta ei rehun käyttökieltoon. Jyrsijän tai linnun ulostetta ja jyrsijän karvoja tai höyheniä tai muita visuaalisia poikkeamia todettiin kymmenessä rehunäytteessä (v. 2016 5 kpl), minkä seurauksena kyseisiä tiloja kehoitettiin korjaamaan rehun säilytystä ja kiinnittämään huomiota tuhoeläintorjuntaan. Edellisvuoden tapaan torajyviä tai hukkakauraa ei todettu maataloilta otetuista viljanäytteistä visuaalisissa tutkimuksissa. Tilavalvonnan kivennästäydennysrehusta löytynyt maaeläimen luulöydös johti rehun käyttökieltoon tilalla, mutta ei täydentävien ehtojen laiminlyöntiin. Löydös ei ollut viljelijästä johtuva, vaan liittyi kotimaisen kivennäisrehuvalmistajan raaka-aineongelmaan.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden täydentävien ehtojen rehuvaatimusten noudattamisessa havaittiin laiminlyönnejä yhdeksällä eläin- ja kasvitilalla. Laiminlyöntien lukumäärä on hieman edellistä vuotta korkeampi (taulukko 5). Aiempina vuosina ei ole rehualvonnassa havaittu toistuvuutta laiminlyönneissä, joten tämä oli poikkeavaa.

Seitsemällä maatilalla salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi otetuissa 61 rehunäytteessä ei todettu salmonellaa. Myöskään rehuun liittyvän salmonella epäilyn takia 16 tilalta otetuista rehuympäristönäytteistä (116 kpl) ja rehunäytteistä (12 kpl) ei todettu salmonellaa.

Seleenin saannin seuranta varten otettujen satovuosien 2017 (17 kpl) ja 2018 (42 kpl) säilörehunäytteiden keskimääräinen seleenipitoisuus oli 0,21 mg/kg ka, mikä on hieman suurempi kuin vuonna 2016 otettujen näytteiden keskimääräinen seleenipitoisuus (0,18 mg/kg ka). Näytteistä pienemmän osan (17 kpl) pitoisuus jäi alle laboratorion määritysrajan <0,04 mg/kg ka kuin edellisenä vuonna (24 kpl). Vaihtelu yksittäisten näytteiden seleenipitoisuuksissa oli suurta (<0,04 – 0,82 mg/kg ka), kuten aiempinakin vuosina. Vuoden 2018 satoäytteissä oli kolme huomattavan korkeaa pitoisuutta (0,62, 0,68 ja 0,82 mg/kg ka). Seleenipitoisuuksiltaan alhaiset säilörehut oli korjattu pääasiassa lannoittamattomista tai vain karjanlannalla lannoitetuista nurmista.

Rehualan toimijoiden valvonta

Tarkastuksissa todetut puutteet ja niiden perusteella rehualan toimijoilta edellytetyt toimenpiteet on luokiteltu kolmeen luokkaan siten, että 1. luokan puutteet ovat vakavimpia ja 3. luokan puutteet lievimpiä. Lisäksi toiminnan parantamiseksi voidaan antaa kehitysehdotuksia, joiden osalta lainsäädännössä ei esitetä täsmällisiä vaatimuksia.

Kehitysehdotukset eivät ole toimijaa sitovia. Taulukoiden 6 a ja 6 b mukaisesti toimijoilta edellytettiin toimenpiteitä ja toimijoille annettiin kehitysehdotuksia yhteensä 279 (v. 2017/274, v. 2016/256, v. 2015/284, v. 2014/382, 2013/328). Edellytettujen toimenpiteiden lukumäärä on tarkastuskäynteihin suhteutettuna pienentynyt jonkin verran edellisiin vuosiin verrattuna. Vakavia puutteita toimijoiden toiminnassa ei valvontavuonna todettu. Lieviä puutteita ja kehityskohteita löytyi eniten. Evira asetti edellytetyille toimenpiteille määräajat. Rekisteröintejä tai hyväksyntöjä ei jouduttu viime vuonna tekemään. Yksi rehuseosten valmistaja, jonka rekisteröinti oli aiemmin peruutettu, rekisteröitiin uudelleen vuonna 2018.

Valvonnassa todetut säännösten vastaisuudet liittyivät pääasiassa laitosten toimintaan ja vähäisemmässä määrin tiloihin tai laitteisiin. Rehualan toimijoiden HACCP-järjestelmissä, laadunvarmistuksessa, tukijärjestelmissä, ohjeistuksessa, tietojen kirjaamisessa, pakkausmerkinnöissä ja saateasiakirjoissa todettiin puutteita. Vaarojen arvioinnin pohjana olevat vuokaaviot olivat jossain määrin puutteellisia eikä kaikkia oleellisia vaaroja oltu välttämättä huomioitu. Ongelmia oli erityisesti pienemmillä toimijoilla, sekä rehuaineiden että rehuseosten valmistajilla. Rehutehtaissa kuumennuskäsittely on yleensä kriittinen hallintapiste. Laadunvarmistuksen puutteita olivat esimerkiksi riittämätön näytteenotto ja näytteiden tutkiminen. Rehutehtaat noudattivat pakollista tuotantoympäristönäytteenottoa koskevia vaatimuksia hyvin ja ottavat usein lisänäytteitä oman riskinarviointinsa perusteella. Joillakin rehuaineiden valmistajilla on ollut puutteita salmonellanäytteiden tutkimisessa. Pakkausmerkintäpuutteita oli erityisesti rehuaineissa. Hyväksytyjen kuljetusliikkeiden tarkastuksissa ei todettu mainittavia puutteita, mutta kuljetusliikkeet ovat usein huonosti selvillä esim. kuljettamiensa rehujen rehutyypeistä. Suurin osa toimijoista raportoi edellytettujen toimenpiteiden suorittamisesta määräajassa. Toimenpiteiden toteuttamista on seurattu uusintatarkastuksissa. Varsinkin uusintatarkastuksissa todettiin usein samoja puutteita, joista oli jo edellisellä tarkastuksella huomautettu.

Taulukko 6 a. Todetut puutteet (kpl), joiden perusteella on edellytetty korjaavia toimenpiteitä.
1)

	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
Raaka-aineet		1	5	6
Tilat ja laitteet		1	5	6
Tukijärjestelmät		4	27	31
Henkilöstö			6	6
Laadunvarmistus		6	32	38
Tietojen kirjaaminen		2	8	10
Valitukset ja takaisinvento		1	7	8
HACCP		7	21	28
Pakkausmerkinnät		1	22	23
Rekisteröitymättömät toimijat			3	3
	0	23	136	159

1) Ei sisällä vähittäiskauppojen tai Venäjän vientiin liittyvissä tarkastuksissa todettuja puutteita. Sisältää hyväksyntätarkastuksissa ja kuljetusliikkeiden tarkastuksissa todetut puutteet.

Taulukko 6 b. Havainnot (kpl), joiden perusteella on annettu kehitysehdotuksia

Puuteryhmä	Kirjattu lukumäärä
Raaka-aineet	1
Tilat ja laitteet	9
Tukijärjestelmät	29
Henkilöstö	13
Laadunvarmistus	23
Kirjanpito	11
Valitukset ja takaisinvento	7
HACCP	17
Pakkausmerkinnät	10
Rekisteröidyt toimijat	
Summa:	120

Irtorehun kuljetusautojen tarkastuksissa havaittiin eniten puutteita lakisääteisessä salmonellanäytteenotossa. Myös puhdistuskirjanpidossa havaittiin puutteita. Lastaustilojen siisteydessä oli enemmän tyydyttäviä ja välttäviä puutteita kuin aikaisempina vuosina. Puutteita havaittiin kaiken kaikkiaan kuitenkin pienemmällä osalla tarkastuksista verrattuna edelliseen vuoteen. Salmonellanäytteenotto puuttui 12 autosta tai sitä ei pystytty todentamaan. Viranomaisnäyte salmonellan toteamiseksi otettiin yhdeksästä kuljetusvälineestä; niissä ei todettu salmonellaa.

Taulukko 7. Kuljetusautojen tarkastuksissa havaitut puutteet v. 2018 (ei sisällä eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksia).

Puuteryhmä	Puutteita, kpl	Osuus tarkastetuista, %
Puhdistuskirjanpito	10 (ei kirjanpitoa)	24
Lastaustilojen siisteys	7 (tyydyttävä tai välttävä)	17
Ajokirjanpito	1 (ei kirjanpitoa)	2,5
Salmonellanäytteenotto	12 (ei näytteenottoa)	32
Yhteensä	30	

Tuotantoeläinten rehua myyvien vähittäiskauppojen tarkastuksessa ei todettu puutteita tai laiminlyöntejä. Kehitysehdotuksia annettiin yhteensä 20 kpl kahdeksalle tarkastetulle kaupalle. Kehitysehdotukset liittyivät tuholaiSHavaintojen kirjaamiseen, kirjallisiin ohjeisiin viallisten pakkausten käsittelystä sekä varastotilojen siisteyteen, tiiviyteen, järjestykseen ja ovien kiinnipitämiseen.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (ei maitoalan laitokset)

Laitosvalvonnassa havaitut, riskiluokaltaan pienemmät puutteet (luokan 3 puutteet) liittyivät omavalvontasuunnitelmiin, kaupallisiin asiakirjoihin, sivutuotteiden merkitsemiseen, kirjanpitoon (puhdistus, perehdytys, lämpötilaseuranta), tuoteselosteisiin, kuljetusyritysten rekisteröitymiseen, näytteenottosuunnitelmaan ja sen noudattamiseen. Luokan 3 puutteita todettiin Ruokaviraston rehuvalvonnan sivutuotetoimijoiden tarkastuksissa yhteensä 20 kpl.

Luokan 2 puutteet ovat vakavuudeltaan luokan 3 ja 1 puutteiden välissä. Tällaisia olivat esimerkiksi kriittisten pisteiden seuraamisessa havaitut puutteet ja näytteenottosuunnitelman tai ajantasaisen omavalvontasuunnitelman puuttuminen/suunnitelman toteuttamisen laiminlyöminen kokonaan. Myös puuttuvat sivutuoteluokamerkinnot, jos merkintöjen puuttuminen aiheuttaa sivutuotteiden sekoittumisvaaraa, voidaan katsoa luokan 2 puutteeksi. Luokan 2 puutteita todettiin seitsemän.

Vakavia puutteita eli luokan 1 puutteita, joiden vuoksi toiminnasta aiheutuu vaaraa eläinten, ihmisten tai ympäristönturvallisuudelle, ei havaittu. Puutteiden lisäksi sivutuotelaitosten tarkastusten yhteydessä annettiin yhteensä 14 kehitysehdotusta.

Tuotevalvonta

Tuotevalvonnan viranomaisanalyysissä todettujen säännöstenvastaisuuksien johdosta annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten prosentuaalinen osuus on kuvattu taulukossa 9. Poikkeamien esiintymistiheyden vaihteluun eri vuosina vaikuttavat osaltaan analyysien kohdentaminen eri rehuihin ja analyysieihin ohjattujen näytteiden kokonaismäärä sekä valvontavuoden painotukset. Esimerkiksi lääkerehujen valmistus on ajoittaista, mikä vaikeuttaa näytteenottoa ja sen toteutumista. Lisäksi lääkerahunäytteiden kokonaismäärä on pieni, ja siten yksi säädöstenvastaisuus suhteutettuna näytteiden kokonaismäärään, johtaa suureen laskennallisen prosenttiosuuteen.

Määrällisesti eniten huomautuksia annettiin liittyen pääravintoaineisiin, enterobakteerien määriin, sekä pakkausmerkintöihin. Suhteellisesti eniten poikkeamia todettiin rehun lisäaineina käytettyjen kokkidiostaattien vakuudellisissa pitoisuustasoissa sekä liittyen kasviperäisiin epäpuhtauksiin ja tuholaisiin. Muita säännöstenvastaisuuksia todettiin rehunäytteissä saman verran kuin aikaisempina vuosina keskimäärin.

Yleisesti rehujen pakkausmerkinnöissä huomautettiin liittyen pakollisesti merkittäviin tietoihin, kuten rehutyyppeihin, ravitsemuksellisen koostumuksen ilmoittamiseen ja rehun lisäaineiden merkintöihin. Rehujen markkinavalvonnassa yleisimmät säännöstenvastaisuudet liittyivät paitsi ravintoainepoikkeamiin myös lemmikkieläinten rehujen pakkausmerkintöihin ja niissä erityisesti kielivaatimuksiin ja markkinointiväittämiin. Pakkausmerkintöjä tarkastetaan pääosin kotimaisen valmistuksen valvonnan (vv) ja markkinavalvonnan (mv) näytteistä. Pakkausmerkintöjä koskevia huomautuksia annettiin valvontavuonna 9,4 %:lle tarkastetuista rehueristä ja suhteellisesti saman verran kuin aikaisempina vuosina keskimäärin (Taulukko 9).

Taulukko 9. Tuotevalvonnan viranomaisanalyysissä todettujen säännöstenvastaisuuksien johdosta annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten prosentuaalinen osuus analysoiduista näytteistä sekä pakkausmerkintäpuutteiden osuus rehuerissä.

Todettu säännöstenvastaisuus	2011 (%)	2012 (%)	2013 (%)	2014 (%)	2015 (%)	2016 (%)	2017 (%)	2018 (%)
Kivennäisainepoikkeamat	11	3,9	4,5	6,3	1,5	2,7	1,7	2,7
Pääravintoainepoikkeamat	8,4	6,2	5,8	4,9	5,8	4,5	4,0	6,1
Hivenainepoikkeamat	12	2,6	3,4	3,0	4,3	3,0	1,7	1,5
Vitamiinipoikkeamat	40	24	21	11	15	3,8	6,1	7,0
Aminohappo-, sokeri-, heratai tärkkelyspoikkeamat	-	-	-	0,6	1,1	0,3	0,8	0,6
Muut analyysit mm. suolapitoisuus, suolahapoon liukenematon tuhka, propyleeni-glykoli	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Salmonella ja muut mikro-organismit	0,2	0,2	2,7	1,2	1,3	1,2	0,4	0,4
Maaeläinperäinen aines tai kalajauho	0,0	0,0	0,4	0,2	0,3	0,0	0,6	1,4
Kasviperäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuhohyönteiset	22	11	30	25	14	14	1,6	8,7
Mykotoksiinit	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Raskasmetallit	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Melamiini	0,0	19	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet sekä muut kuin dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	16,7	8,3
Kasvinsuojeluaineet	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Kokkidiostaatit rehun lisäaineina				50 ¹⁾	82	25	58,3	25,0 ¹⁾
Lääkerehujen tehoaineiden pitoisuudet				0,0 ¹⁾	25	0,0	0,0	0,0 ¹⁾
Kokkidiostaatit, lääkerehujen tehoaineet, muut lääkkeiden tehoaineet ja kielletyt yhdisteet jääminä				0,0 ¹⁾	0,0	0,1	0,1	0,1 ¹⁾
Kokkidiostaatti-, antibiootti- ja/tai muut lääkkeenkaltaiset aineet jääminä sekä kokkidiostaatit rehun lisäaineina ¹⁾	2,7	1,8	1,3 ¹⁾					
Lääkerehujen tehoaineiden pitoisuudet ja niiden jäämät ¹⁾	14	25	0,0 ¹⁾					
Muuntogeenisyyden analysointi: EU:ssa hyväksymättömät organismit				0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuntogeenisyyden analysointi: EU:ssa hyväksytyt organismit, pakkausmerkinnät				10	4,0	0,0	0,0	0,0
Pakkausmerkintäpuutteet ²⁾	14	7,3	13	12	7,5	9,4	7,7	9,4

- 1) Analyysiryhmien jaottelu kokkidiostaateilla rehun lisäaineina ja lääkerehujen tehoaineilla muuttui vuonna 2014 liittyen multimenetelmän käyttöönottoon ko. analyysiryhmien yhdisteiden analysoimiseksi jäämätason multimenetelmällä ja rehun lisäaineet tai lääkerehujen tehoaineet määrittävällä multimenetelmällä.

- 2) Pakkausmerkintäpuutteiden esiintymistiheys on tässä esitetty suhteutettuna viranomaisnäytteenoton kohteena olleiden rehuerien yhteismäärään valmistuksen valvonnassa ja markkinavalvonnassa. Valmistuksen valvonnassa ja markkinavalvonnassa oli yhteensä 929 valvontatapahtumaa v. 2018.

Taulukossa 10 on esitetty ne rehuerät, joihin kohdistui kieltoja, määräyksiä tai muita valvonnan toimenpiteitä lukuun ottamatta huomautuksia, jotka on esitetty taulukossa 9. Kielto annettiin tuonnin valvonnassa kahdelletoista rehuaine-erälle, kotimaisessa valmistuksen valvonnassa kahdelle lemmikkieläinten rehuerälle ja viidelle elintarviketuotantoeläinten rehuerälle sekä markkinavalvonnassa neljälle luonnon linnuille tarkoitettulle rehuerälle ja neljälle lemmikkieläinten rehuerälle. Tapauskohtaisesti kielletyt erät tai toimijan omavalvonnassa salmonellaposiitiviksi todetut erät joko käsiteltiin, hävitettiin tai palautettiin sekä tarvittaessa rajattiin / muutettiin käyttötarkoitusta. Saastuneita rehueriä ei päätyntä rehuketjuun.

Taulukko 10. Eviran viranomaisnäytteistä todetut säännöstenvastaisuudet ja niiden johdosta annetut kiellot, määräykset ja muut valvonnan toimenpiteet vuonna 2018. Lisäksi taulukossa on sisämarkkinoilta tuodut rehuaine-erät, joista toimija on omavalvonnassaan todennut salmonellaa. **Kiellon saaneet erät on esitetty taulukossa lihavoituna.**

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erät, lkm	Todettu säännöstenvastaisuus	Valvonnan toimenpiteet
Maahantuonti	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	7	<i>Salmonella Tennessee</i> (3) <i>Salmonella Muenster</i> (3) <i>Salmonella Infantis</i> (1)	Ehdollinen maahantuontikielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit
Maahantuonti	Kasviperäiset rehuaineet: soijarouhe	1	<i>Salmonella Oranienburg</i>	Ehdollinen maahantuontikielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit omavalvontana
Maahantuonti	Kasviperäiset rehuaineet: luomusoijapuriste	1	<i>Salmonella Mbandaka</i>	Ehdollinen maahantuontikielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit
Maahantuonti	Kasviperäiset rehuaineet: luomusoijapuriste	1	<i>Salmonella Typhimurium</i>	Ehdollinen maahantuontikielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit omavalvontana
Maahantuonti	Kasviperäiset rehuaineet: maissi	2	<i>Salmonella Infantis</i> (1) <i>Salmonella Typhimurium</i> (1)	Ehdollinen maahantuontikielto, toimenpiteet kesken
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	8	<i>Salmonella Tennessee</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erät, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Agona</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erät, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Orion</i> <i>Salmonella spp.l.</i> <i>Salmonella Tennessee</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erät, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Liverpool</i>	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: luomurapsipuriste	1	<i>Salmonella Agama</i>	Toimija ilmoitti palauttavana erän

Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehuai- neet: luomurapsipu- riste	3	<i>Salmonella Spp.</i> (1) <i>Salmonella Senftenberg</i> ja <i>Salmonella Anatum</i> (1) <i>Salmonella Anatum</i> (1)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, viralli- nen näytteenotto, analyysit käsitteilyn jälkeen.
Sisämarkkina- kauppa	Kasvipäriset rehuai- neet: luomusoijapu- riste	1	<i>Salmonella Infantis</i>	Toimija ilmoitti palautta- vansa erän
Sisämarkkina- kauppa	PAP, käsitelty eläin- valkuainen	1	<i>Salmonella Georgia</i> <i>Salmonella Ohio</i> <i>Salmonella Mbandaka</i> <i>Salmonella Anatum</i>	Toimija ilmoitti palautta- vansa erän
Kotimainen valmistus	Eläinperäiset rehut lemmikkieläimille, lemmikeille valmis- tettavat raakaruokat	2	Enterobakteereja yli lainsää- dännön salliman rajan	Ehdoton kieltö ja selvi- tyspyyntö.
Kotimainen valmistus	Eläinperäiset rehut lemmikkieläimille, lemmikeille valmistet- tavat raakaruokat	6	Enterobakteereja yli lainsäädän- nön salliman rajan	Toimijaa kehoitettiin kiin- nittämään huomiota val- mistamiensa tuotteiden mikrobiologiseen laatuun. Kahdessa tapauksessa toimijaa kuultiin, saatujen selvitysten perusteella kieltäminen katsottiin tar- peettomaksi.
Kotimainen valmistus	Eläinperäinen rehu- aine lemmik- kieläimille: siipikarja- jauho	1	Märehtijäperäistä ainesta	Toimijalle kirjallinen selvi- tys ja toimenpidevaade erilläänpidosta ja kontami- naation lähteen selvit- täminen, koska samassa laitoksessa valmistetaan siipikarjajauhoa myös elintarviketuotan- toeläimille.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset elin- tarviketuotan- toeläimille, kalojen täysrehu	1	Märehtijäperäistä ainesta	Ehdoton markkinoille saattamiskieltö. Ei ta- kaisinvetomääräystä, koska koko valmistettu erä varastoituna teh- taan varastossa. Toimi- jalle selvitys- ja toimen- pidemääräyksiä.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset elin- tarviketuotan- toeläimille, kiven- näistäydennysrehu lypsykarjalle	2	Tilavalvonnan ja valmistuksen valvonnan näytteenotoissa kahdesta saman toimijan eri valmistuserästä maaeläinten luita	Ehdoton käyttökieltö ja takaisinvetomääräys ti- lalla olleelle erälle. Markkinoille saattamis- kieltö kivennäistäyden- nysrehun valmistus- erälle. Käyttökieltö val- mistuksessa tehdään varastossa olleelle magnesiumoksierälle. Toimijalle ja raaka-ai- neen toimittajalle selvi- tys- ja toimenpidemää- räyksiä.
	Kivennäisrehuaine elintarviketuotan- toeläinten re- huseosiin, magne- siumoksidi	1	Toimijan raaka-aineiden näyt- teenotossa magnesiumoksi- dierästä maaeläimen luita	
Kotimainen valmistus	Rehuseokset elin- tarviketuotan- toeläimille, täyden- nysrehu broilereille	1	Kokkidiostaattirehun jälkeen valmistetusta ei-kokkidi- ostaatti broilerrehussa mo- nensiinin jäämiä yli sallitun enimmäispitoisuuden	Ehdoton markkinoil- lesaattamiskieltö ja ta- kaisinvetomääräys. Toi- mijalle selvitys- ja toi- menpidemääräys. Toi- mija seurannäytteen- ottoon ja -analyysiin.

Markkina- valvonta	Siemenseos	2	Hukkakaura	Ehdoton markkinointi- kielto ja takaisinve- tämääräys
Markkina- valvonta	Auringonkukan siemenet	1	<i>Salmonella</i> <i>Leeuwarden</i>	Ehdoton markkinointi- kielto ja takaisinve- tämääräys
Markkina- valvonta	Talipallot	1	<i>Salmonella</i> <i>Enteritidis</i>	Ehdoton markkinointi- kielto ja takaisinve- tämääräys
Markkina- valvonta	Eläinperäiset sivu- tuotteet, kuivatut: Possunkorvat Naudan ruokatorvet Lampaan jalat	3	<i>Salmonella</i> <i>Typhimurium</i> (1) <i>Salmonella</i> <i>Senftenberg</i> (1) <i>Salmonella</i> <i>Infantis</i> (1)	Ehdoton markkinointi- kielto ja takaisinve- tämääräys
Markkina- valvonta	Possunsaparot	1	Enterobakteerit	Ehdoton markkinointi- kielto ja takaisinve- tämääräys
Yhteenveto		27	kielletyt erät yhteensä	15 ehdotonta kieltoa ja 12 ehdollista kieltoa
Yhteensä		51	säännösten vastaiset erät yhteensä	

Rehuerälle voidaan antaa kielto, toimenpidemääräys, huomautus tai kehoitus / seuraamus. Viranomaisnäytteenoton rehueriä (kaikki valvontalinjat), joihin liittyi yksi tai useampi säädöstenvastaisuus ja seuraamus oli v. 2018 160 kpl (v. 2017 176 kpl, v. 2016 117 kpl; v. 2015 168 kpl). Ne edustivat 11,1 %:ia kaikista viranomaisnäytteenoton kohteena olleista 1442 rehuerästä (v. 2017 12,2 %, v. 2016 9,7 %; v. 2015 10,9 %).

Taulukossa 11. on puolestaan esitetty todettujen säännöstenvastaisuuksien johdosta annetut seuraamukset suhteutettuna viranomaisnäytteenottoon ja -analyysiin. Todettuja säännöstenvastaisuuksia suhteutettuna näytteiden ja analyysien määriin oli yhtä paljon kuin edellisinä vuosina, vaikka määrällisesti niitä annettiin aikaisempaa vuotta enemmän.

Taulukko 11. Todettujen säännöstenvastaisuuksien johdosta annetut seuraamukset suhteutettuna viranomaisnäytteiden ja -analyysien määriin v. 2018.

Seuraamus	kpl	% kaikista näytteistä (yht. 5891)	% kaikista analyyseistä (yht. 13804)
Rehuerille annetut kirjalliset huomautukset (pakkausmerkintähuomautukset 87 kpl ja analyysihuomautukset 185 kpl)	272	4,6	2,0
Rehun valmistus-, tuonti-, markkinointi- tai käyttökielto, ehdollinen / ehdoton	27	0,46	0,20
Rehuerät, joille määrätty muita valvonnan toimenpiteitä (erää ei ole kielletty)	24	0,41	0,17
Yhteensä	323	5,5	2,3

Mikrobiologisten vaarojen esiintyminen

Tuonnin yhteydessä joko viranomaisvalvonnassa tai toimijan omavalvonnassa todettiin 29 salmonellaa sisältävää elintarviketuotantoeläimille tarkoitettua rehuerää (16 kpl v. 2017, 16 kpl v. 2016). Saastuneiden erien määrä oli poikkeuksellisen korkea verrattuna aiempiin vuosiin. Toimijat hakivat salmonellaa sisältäneille tuontierille käsittelyluvan Evirasta. Käsittelyn jälkeen rehueristä otettiin viralliset näytteet ja erät hyväksyttiin käyttöön sen jälkeen, kun ne oli todettu puhtaaksi. Uusien käsittelyaineiden käytön vuoksi useita eriä jouduttiin käsittelemään useampaan kertaan. Yksi luomurapsipuriste-erä, yksi luomusoijaerä ja yksi siipikarjajauhoerä (PAP) palautettiin lähettäjälle. Yhteensä salmonellaa sisältäneet erät edustivat 57,7 miljoonaa kiloa rehuaineita (37,1 milj. kg v. 2017 ja 35,6 milj. kg v. 2016) .

Kotimaisesta valmistuksesta otetuista elintarviketuotantoeläimille tarkoitetuista rehuista ei todettu salmonellaa.

Kotimaisesta valmistuksesta otetuista sivutuoterehunäytteistä analysoitiin salmonella ja enterobakteerit. Salmonellaa ei todettu yhdessäkään näytteessä. Enterobakteerien määrä ylitti sivutuoteasetuksen salliman tason seitsemässä valmistuksen valvonnassa otetussa näytteessä. Näytteet olivat lemmikkieläimille valmistettuja raakaruokia. Ylityksen tasosta riippuen Evira joko antoi toimijalle huomautuksen, kuuli toimijaa ylityksen johdosta tai kielsi rehuerän markkinoille saattamisen suoraan ilman kuulemista. Kuulemisen seurauksena Evira joko kielsi rehuerien markkinoille saattamisen ja edellytti toimijalta selvityksiä toimenpiteistä, joihin edellä mainittujen tutkimustulosten johdosta oli ryhdytty tai totesi erän kieltämisen tarpeettomaksi saatujen selvitysten perusteella.

Markkinoilta otetuissa näytteissä todetun mikrobiologisen haitan vuoksi kuudelle rehuerälle annettiin markkinointikielto. Kolmessa koiran makupalassa sekä kahdessa linnunruoassa todettiin salmonellaa. Yhdessä possunsaparoerässä todettiin puolestaan korkeita enterobakteeripitoisuuksia. Säännöstenvastaisuudet olivat tämäläisyyksille rehuille tyyppisiä ja niiden lukumäärä tavanomaisella tasolla.

Kielletty eläinvalkuainen

Suomeen tuodut, elintarviketuotantoeläimille tarkoitetut kalajauhoerät tutkittiin mikroskoipimalla maaeläinperäisen aineksen varalta, eikä erissä ollut huomautettavaa.

Tilavalvonnan ja valmistuksen valvonnan näytteenotoissa saman toimijan kahdesta kivennäistäydennysrehun eri valmistuserästä todettiin kiellettyä maaeläinperäistä ainesta, maaeläimen luuta. Toimijan raaka-aineiden viranomaisnäytteenotossa maaeläinperäisen aineksen alkuperäksi osoittautui ulkomainen kivennäisrehuaine magnesiumoksidi. Kontaminoituneiden rehuerien ja raaka-aineiden markkinoille saattaminen / käyttö elintarviketuotantoeläimille kiellettiin.

Kasvipenäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuhohyönteiset

Markkinoilta otetuista siemen- tai siemenseosnäytteistä todettiin aiempien vuosien tapaan hukkakauraa, tosin vain kahdesta näytteestä. Linnunsiemenissä ei valvontavuonna todettu eläviä tuholaisia, mikä poikkeaa aiemmasta (v. 2017 hukkakauraa 1 kpl, eläviä tuholaisia 4 kpl ja v. 2016 hukkakauraa 3 kpl ja tuholaisia 3 kpl).

Kemialliset haitalliset ja kielletyt aineet

Evirassa hyödynnettiin laajamittaisesti käytössä olevia multimenetelmiä, joilla on samanaikaisesti mahdollista tutkia useita eri yhdisteitä. Rehuista ei todettu säännösten vastaisuuksia mykotoksiinien, raskametallien, melamiinin, dioksiinien eikä kasvinsuojeluaineiden viranomaisanalyseissa.

Yhdessä kotimaassa valmistetussa kalajauhoerässä todettiin dioksiinien toimintarajan ylitys, mutta pitoisuus ei kuitenkaan ylittänyt dioksiineille kalajauhossa annettua enimmäispitoisuutta. Toimijalle annettiin selvitys- ja toimenpidemääräys dioksiinien pitoisuustason saamiseksi hallintaan tuotantoprosessissaan. Tämän jälkeen toteutetussa seuranta-äytteenotossa dioksiinien toimintaraja ei enää ylittynyt.

Yhdellä rehutehtaalla todettiin säännösten vastaisuus kokkidiostaattien jäämien osalta ja rehuerä asetettiin kieltoon ja määrättiin takaisinvetoon. Kyseistä rehuerää oli toimitettu kolmelle tilalle. Yhden tilan rehuista kaikki ja toiselta tilalta osa rehuista saatiin vedettyä takaisin, mutta kolmannella tilalla rehuerä oli jo ehditty käyttää. Rehualan toimija ilmoitti tapahtuneesta teurastamolle ja vientiin tarkoitettujen, mahdollisesti kontaminoituneiden eläinten päätyminen elintarvikeketjuun saatiin estettyä. Rehualan toimijalle annettiin selvitys- ja toimenpidemääräyksiä. Tuotantolaitoksen tehostettua näytteenottoa kokkidiostaattien jäämien osalta jatkettiin.

Lääkerehujen valmistus elintarviketuotantoeläimille oli toimintavuonna vähäistä, ja lääkerahuja valmistettiin ainoastaan kaloille sekä sinkkilääkerehuja porsaille. Lääkerehua valmistavan rehutehtaan sinkkilääkerehunäytteestä ei todettu säädösten vastaisuuksia. Muita lääkerahujen valmistuseriä ei saatu viranomaisnäytteenoton piiriin. Lääkerahuja valmistavien toimijoiden lääkevalmistusta ja jäämien hallintaa tarkastettiin valvontavuoden aikana osana kyseisten toimijoiden rehuhygieniasetuksen mukaisia laitostarkastuksia.

Kesällä 2018 kartoitettiin markkinoilla olevien kiinalaisten, koirille tarkoitettujen kanafiherkkujen laatua. Näytteitä otettiin 13:sta eri tuotteesta ja niistä analysoitiin Eviran laboratoriossa nelisenkymmentä eri yhdistettä lääkejäämiä sekä raskasmetalleja, hormoneja, melamiinia ja suolapitoisuutta. Lisäksi DNA-määrityksellä varmistettiin, että tuotteessa käytetty liha oli todella kanaa. Tutkituista näytteistä, jotka edustivat kaikkia yleisimpiä markkinoilla olevia tuotemerkkejä, ei löytynyt haitallisia eikä kiellettyjä aineita. Myös edellä mainittujen rehujen mikrobiologinen laatu on ollut valvonta-analyseissa aina hyvä. Näiden tuotteiden valkuais- ja suolapitoisuudet ovat kuitenkin suurempia kuin esimerkiksi koirien täysrehuissa. Kaikkien tuote-etikettien raaka-ainelistauksessa ei ollut mainittu suolaa, ja tähän liittyen Evira kehotti korjaamaan pakkausmerkintöjä.

Rehujen muuntogeenisyyden valvonta

Kotimaisessa valmistuksessa tai markkinoilta/tuonnin yhteydessä otetuissa viranomaisnäytteissä ei todettu EU:ssa hyväksymättömiä muuntogeenisiä organismeja. Näytteistä ei todettu myöskään sellaisia pitoisuuksia hyväksytyjä muuntogeenisiä aineksia, jotka olisivat edellyttäneet rehun merkitsemistä.

Valvontavuoden aikana ilmeni laajamittainen, kotimaassa valmistetun tavanomaisen soijaproteiinikonsentraatin kontaminoituminen muuntogeenisellä rehuaineella. Tavanomaisen rehuaineen kontaminoituminen oli tapahtunut tehtaalla valmistuksen ja varastoinnin yhteydessä. Kontaminoitunutta soijaproteiinikonsentraattia oli toimitettu kahdelle rehutehtaalle porsasrehujen valmistukseen sekä yhdelle rehutehtaalle kalanrehujen valmistukseen. Tapauksen johdosta soijaproteiinikonsentraattia valmistaneelle

rehualan toimijalle annettiin laajalti selvitys- ja toimenpidemääräyksiä, tehtiin laitostarkastuksia ja edellytettiin omavalvonta-analyyysien lisäämistä sekä lisättiin viranomaisnäytteenottoa.

Porsasrehuja valmistaneiden rehutehtaiden osalta oli mahdollista tehtyjen gm-analyyysien sekä raaka-aine-erien käytön ja valmistusreseptin perusteella arvioida, että kyseisten porsasrehujen merkinnät tavanomaisina rehuina eivät olleet vaarantuneet, koska rehujen muuntogeenisen aineksen pitoisuudet jäivät alle merkintärajan.

Kalanrehujen valmistuseriä oli mennyt suurelta osin vientiin Venäjälle ja niiden osalta seurasi kyseisen toimijan rehun viennin pysähtyminen. Osasta kalanrehueriä todettiin GMO-jäämiä yli merkintärajan ja kalanrehueriä palautettiin Venäjältä Suomeen. Kalan rehua valmistavalle rehualan toimijalle annettiin selvitys- ja toimenpidemääräyksiä, tehtiin laitostarkastus sekä tuotantolaitoksen kalanrehun valmistus asetettiin sekä viranomaisvalvonnassa että omavalvonnassa tehostettuun näytteenottoon GMO-jäämien suhteen. Laajojen selvitysten ja tehtyjen korjaavien toimenpiteiden jälkeen kyseisen kalanrehua valmistavan rehualan toimijan Venäjän vientikielto purettiin joulukuussa.

Eurooppalainen elintarvikkeita ja rehuja koskeva nopea hälytysjärjestelmä (RASFF)

Suomi teki v. 2018 yhteensä kuusitoista rehuja koskevaa ilmoitusta RASFF-hälytysjärjestelmässä (2017 19 kpl, 2016 17 kpl). Kaikki ilmoitukset liittyivät tuontirehujen valvonnassa todettuun salmonellaan lukuun ottamatta yhtä ilmoitusta, joka koski kivennäisrehuaineessa todettua maaeläimen luuta. Kaikista tuonnin salmonellalöydöksistä (sama toimittaja, sama serotyyppi ja lähes sama tuontiaika) ei tehty omaa erillistä RASFF-ilmoitusta.

3.2 Puutteiden analyysi

Rehualan alkutuotannon toimijat

Maatilojen rehualvonnassa todettujen puutteiden lukumäärä oli hieman korkeampi verrattuna edellisvuoteen (taulukko 5). Suuri osa puutteista (21 kpl) liittyi rehunäytteissä havaittuihin visuaalisiin poikkeamiin. Tiloilta otetuista rehunäytteistä todetut jyr-sijöiden karvat, linnun höyhenet sekä jyr-sijöiden tai linnun ulosteet olivat kuitenkin yksittäistapauksia. Ne ovat voineet joutua rehuun sadonkorjuun yhteydessä pellolla tai varastoinnin aikana. Tuotantoeläinten rehussa olevat tuhohyönteiset eivät ole suoraan vaara rehujen turvallisuudelle, mutta ne voivat heikentää rehun ravitsemuksellista arvoa. Tuhohyönteisten esiintymiseen rehuissa vaikuttavat myös sääolosuhteet. Toimijan torjuntatoimenpiteistä huolimatta tuhohyönteisten esiintyminen rehuissa on mahdollista.

Rehukirjanpidossa, kasvinsuojeluaineiden ja biosidien käyttökirjanpidossa sekä rehualan toimintaan liittyvissä rekisteröitymisissä havaitut puutteet ja rehujen hankinta rekisteröitymättömältä toimijalta heikentävät rehujen laatua ja jäljitettävyyttä, mitkä voivat vaikuttaa rehujen ja elintarvikkeiden turvallisuuteen. Myös puutteet rehuvarastojen tunnistajien merkityksessä rehukirjanpitoon vaikuttavat rehujen jäljitettävyyteen. Laiminlyöntejä kirjanpidoissa havaittiin kuitenkin vain pienellä osalla valvotuista maatiloista (viidellä tilalla). Poikkeavaa viime vuosiin verrattuna oli se, että yhdelle tilalle annettiin rehu- ja biosidikirjanpidon toistuvasta puuttumisesta johtuva korotettu leikkausprosentti maataloustukiin (toistuvuus). Pääsääntöisesti kaikki valvotut tilat kuitenkin pitävät kirjaa edellä mainituista asioista. Puutteet rehujen varastoinnissa erillään jätteistä ja vaarallista aineista sekä rehujen suojaamisessa tuohoeläimiltä voivat vaarantaa rehujen ja

myös elintarvikkeiden turvallisuutta. Valtaosalla valvotuista tiloista rehujen säilytys oli kunnossa ja vain kahdelle tilalle annettiin tästä puutteesta täydentävien ehtojen valvonnassa varhainen varoitus.

Kansallisessa seleenin saannin seurannassa säilörehunäytteiden seleenipitoisuudet olivat pääosin (90 % näytteistä) seleenin enimmäispitoisuudelle asetetun rajan 0,5 mg/kg 12 % kosteutta sisältävää rehua alapuolella. Suurella osalla lannoittamattomista tai seleenä sisältämättömillä lannoitteilla lannoitetuista säilörehuista seleenipitoisuus jäi alle Luonnonvarakeskuksen (Luke) ruokintasuositusten. Tällaista säilörehua syövien eläinten seleeninsaanti voi olla riittämätöntä, jos eläinten ruokintaa ei täydennetä seleenipitoisilla rehuseoksilla. Kolmelle tilalle annettiin kehoitus kiinnittää seleenin saantiin huomiota kokonaisrehustuksessa, jotta seleenipitoisuus ei nousisi vaaralliselle tasolle. Näissä säilörehunäytteissä seleenipitoisuus oli huomattavasti keskimääräistä korkeampi (korkein analyysituloksena 0,82 mg/kg ka).

Rehualan toimijat (mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat)

Rehualan toimijoiden HACCP-järjestelmien puutteet voivat johtaa siihen, että osa vaaroista jää huomioimatta eikä niitä hallita tehokkaasti. Toimijan laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esimerkiksi salmonella ja haitalliset aineet jäävät rehuista toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä tai johtaa harhaan loppukäyttäjää.

Laitostarkastuksilla havaitut puutteet sivutuotteiden merkinnöissä, kuljetusasiakirjoissa ja kirjanpidoissa johtavat sivutuotteiden jäljitettävyyden heikkenemiseen. Puutteet yleisessä hygieniassa ja sivutuotteiden säilytyksessä muodostavat riskin rehuturvallisuudelle. Virheellinen riskinarviointi voi johtaa puutteisiin omavalvontasuunnitelmassa ja HACCP-järjestelmässä ja siten toimenpiteiden kohdentamiseen tuoteturvallisuuden kannalta epäolennaisiin asioihin. Näytteenotossa havaitut puutteet voivat johtaa siihen, että esimerkiksi salmonella ja haitalliset aineet jäävät toteamatta. Riittämättömien näytteenottosuunnitelmien tai niiden puutteellisen toteutuksen seurauksena toimija ei välttämättä saa todellista kuvaa raaka-aineiden tai valmiiden tuotteiden mikrobiologisesta laadusta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä, joskaan varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille. Puutteelliset siivouskäytännöt ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuhoeläinten ja sitä kautta tautien leviämisen riskiä, sekä voivat aiheuttaa terveydellisen riskin rehun loppukäytössä.

Toimijoiden säädösten vastainen toiminta johtuu osittain tiedon ja resurssien puutteesta. Erityisesti pienillä rehualan toimijoilla ei ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja kirjanpidon, HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi eikä niiden merkitystä omassa toiminnassa ymmärretä. Rehuasiantuntemusta puuttuu usein niiltä, jotka eivät ole ensisijaisesti rehutoimijoita, vaan toimittavat esimerkiksi elintarviketuotannon sivujakeita rehuksi. Monien haitallisten aineiden tutkimusten korkeat hinnat rajoittavat tutkimusten määrää. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta. Kaikki rehualan toimijat eivät ole riittävästi selvillä lainsäädännön vaatimuksista. Rehu- ja sivutuotelainsäädäntö koetaan edelleen usein raskaaksi ja vaikeaselkoiseksi.

Irtorehun kuljetuskaluston tarkastuksilla havaitut puutteet liittyen puhdistuskirjanpitoon, lastaustilojen siisteyteen, ajokirjanpitoon ja salmonellanäytteenottoon saattavat johtaa kuljetettavien rehujen saastumiseen sekä ongelman leviämiseen rehuketjussa.

Tuotevalvonta

Salmonellan esiintyminen rehuissa on riski sekä elintarvikkeiden turvallisuudelle että eläinten ja ihmisten terveydelle. Salmonellan esiintyminen erityisen riskialttiiden rehujen tuontierissä ei liittynyt kotimaassa toimivien rehualan toimijoiden laiminlyönteihin, vaan rehualan toimijat osoittivat noudattavansa viranomaisen edellyttämiä tuontieriin liittyviä toimintatapoja sekä annettua ohjeistusta vastuullisesti. Salmonellaa sisältävät tuontivalkuaisrehut käsiteltiin ennen niiden päätymistä rehuseosten valmistukseen tai muuhun käyttöön.

Lemmikkieläinten rehuissa todetut salmonellabakteerit ja muut patogeenit eivät aiheuta suoraa vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta ne voivat olla riski lemmikkien ja ihmisten terveydelle tai aiheuttaa tuotantotilojen saastumista maataloilla, joilla on lemmikkieläimiä. Yhdessäkään tapauksessa ei voitu osoittaa yhteyttä rehujen salmonellan ja ihmisten sairastumisen tai maataloilla todettujen salmonellatapausten välillä.

Haitallisten aineiden, kuten raskasmetallien, kertymät eläimiin ja sitä kautta eläimistä saataviin elintarvikkeisiin, ovat riski sekä eläinten että ihmisten terveydelle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden osuus ihmisten, etenkin lasten ja nuorten, ruokavaliassa voi olla merkittävä. Haitallisista aineista on useimmiten eniten haittaa pienikokoisille eläinlajeille tai kasvuvaiheessa oleville eläimille.

Kun kokkidiostaatteja tai lääkerehujen tehoaineita käytetään rehujen valmistuksessa, voi tuotantoprosessissa tapahtua väistämättömiä tuotantoteknologisia jäämien siirtymiä seuraaviin rehujen valmistuseriin. Tämä jäämien siirtymä eli ”carry over” rehuissa voi aiheuttaa vaaraa eläimille ja elintarviketurvallisuudelle. Jäämien taustalla voivat olla laiterikot, muutokset valmistusprosessissa ja –käytännöissä esimerkiksi käytettyjen eiseosten annostelussa.

Rehun lisäaineiden enimmäispitoisuuksia suuremmat vitamiini- ja hivenainepitoisuudet rehussa voivat lisätä liikasaannin vaaraa ihmisillä ja eläimillä. Rehun lisäaineiden vähimmäispitoisuuksia pienemmät vitamiini- ja hivenainepitoisuudet rehussa voivat puolestaan aiheuttaa eläimelle ravintoaineiden puutosta. Ravintoaineiden poikkeamat rehussa voivat johtaa eläinten ravitsemuksen epätasapainoon ja sitä kautta heikentää eläimen hyvinvointia ja aiheuttaa tuotannon menetyksiä eläintiloilla.

Rehualan toimijan vastuulla on varmistua, että rehun pakkausmerkintöjen mukaisella viljalisäyksellä rehun lisäaineasetuksen mukaiset minimi- tai maksimipitoisuudet kokkidiostaateille toteutuvat. Rehualan toimijan vastuulla on myös varmistua, että valmistetun lääkerehun tehoaineen pitoisuustaso vastaa lääkerehun reseptissä annettua pitoisuustasoa.

Hallinnollisten kieltopäätösten määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna. Suurin osa säädöstenvastaisuuksista koski rehujen tuontieriä ja hygieniää. Säännöstenvastaisuuksien moninaisuudesta johtuen myös syyt poikkeamiin ovat tapauskohtaisia, eikä niistä ollut johdettavissa rehuja tai koko rehusektoria koskevia muutostrendejä.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Komission suorittamat tarkastukset

Rehuvälvöntään ei kohdistunut toimintavuonna komission tarkastusta millään sektorilla.

Auditoinnit

Arviointi- ja ohjaukseyntejä (AJO) tehtiin kolme. Yksi käynti kohdistui Ely-keskuksen tarkastajaan rehualan alkutuotannon tarkastuksissa ja kaksi tarkastuseläinlääkärin tekemään sivutuotteiden rehukäytön välvöntään teurastamossa. Teurastamoiden sivutuotevälvöntään kohdistuvilla käynneillä oli myös neuvontaosuus, johon osallistui laitoksen ja konsernin sivutuotteista vastaavaa henkilöstöä. Näin sivutuotteisiin ja niiden rehukäyttöön liittyviä asioita pysyttiin käymään läpi mahdollisimman kattavasti yhdellä käynnillä. Myös laitosten sivutuotetoinnissa havaituista puutteista ja niiden korjauksesta pystyttiin tällä tavoin keskustelemaan yhdessä laitoksen, tarkastuseläinlääkärin ja Eviran kesken. Käytäntöön olivat tyytyväisiä sekä tarkastuseläinlääkärit että laitosten edustajat.

Kehittämiskohteet, huomiot ja havainnot on huomioitu toiminnassa sekä ohjeistuksessa ja koulutuksissa.

Tarkastajien koulutuksesta antamat palautteet

Valtuutettujen tarkastajien koulutus järjestettiin 6.2.2018 ja laitostarkastajien koulutuspäivä 7.2.2018. Saatua palautetta oli arvosanaltaan välillä 4.2-5.2 (maksimi 6). Parhaiksi arvioitiin kouluttajien asiantuntemus, hyvät esitykset ja tehokas ajankäyttö.

Eläintilojen rehuvälvöntää ja markkinavälvöntää tekevien ELY-tarkastajien koulutus pidettiin 16.2.2018, johon osallistui yli 35 tarkastajaa. Kaikki videoyhteyksien päässä osallistuneet eivät olleet ilmoittautuneet koulutukseen etukäteen. Alle puolet koulutukseen osallistujista antoi palautetta ja vain osa kirjallisesti. Koulutusta pidettiin palautteissa hyvänä ja tarpeellisena. Kunkin vuoden muutoksista toivottiin Eviran eri yksiköiden järjestävän yhteisen koulutustilaisuuden ja muutenkin toivottiin selkeämpää uusien asioiden esilletuomista. Koulutusajankohtaa pidettiin myöhäisenä.

ELY-keskusten peltovälvönnän yhteydessä rehuvälvöntää tekeville tarkastajille järjestettiin koulutusta 8.6.2018. Koulutukseen ilmoittautuneita oli 41, mutta videoyhteyksien päässä oli tätä paljon runsaammin osallistujia. Yhdeksän henkilöä antoi palautetta. Palautteen perusteella koulutuksessa oli liikaa perusasioita rehuista, joten koulutuksen katsottiin soveltuvan paremmin uusille tarkastajille.

Asiakaspalautteet

Laitostarkastuksista kerätään jatkuvasti palautetta rehualan toimijoilta. Palautteita saatiin 36 kpl (v. 2018/40 kpl, 2017/30 kpl). Näistä 24 koski Eviran tekemiä tarkastuksia, yksi valtuutetun tarkastajan tekemää tarkastusta ja kolme ELY-keskustarkastajien tekemiä tarkastuksia. Paperilomakkeen lisäksi toimijoilla on mahdollisuus antaa palautetta myös sähköisellä webropol-lomakkeella. Tätä mahdollisuutta käytti vain kaksi toimijaa. Palaute oli erinomaista tai hyvää. Toimijat totesivat vapaassa palautteessa, että tarkastajat ovat asiakasystävällisiä, asiallisia, ammattimaisia ja että tarkastuksesta oli hyötyä toiminnalle.

Rehuvälvöntään liittyviä asiakaspalautteita kirjattiin 2, jotka liittyivät:

- o Eviran välvöntämaksujen kalleuteen
- o laskussa esiintyneisiin puutteellisiin tietoihin

Palautteisiin on västattu ja tarpeelliset korjaavat toimenpiteet on suoritettu.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen värmistäminen

Evira julkaisi 10 rehuihin liittyvää uutista/ ajankohtaisinfoa/ tiedotetta:

- Koirien kiinalaisia kananherkkuja tutkittiin Evirassa – laadussa ei huomautettavaa
- Vältä rehujen maahantuontia afrikkalaisen sikaruton esiintymisalueilta
- Formaldehydin käyttö rehun lisäaineena salmonellalla saastuneen rehun käsitelystä loppuu
- Komission on avannut verkossa sähköisen kyselyn rehun lisäaineasetuksen toivuudesta
- Rehujen merkintäopas on päivitetty
- Bacillus subtilis KCCM-10445 -organismien tuottaman riboflaviinin (80 %) rehun lisäaineena koskevan hyväksynnän epäämisestä
- Tuontirehut kotieläintiloilla
- Huomio rehujen varastointiin ja varastojen merkitsemiseen, julkaistiin myös twiteerissä
- Komission ohjeet sellaisten elintarvikkeiden rehukäyttöä värtten, joita ei ole enää tarkoitettu ihmisravinnoksi
- Lemmikien omistajille ohje raakaruaan eli kypsentämättömän eläinperäisen rehun käytöstä koirien ja kissojen ruokinnassa

Rehusektorilla mielenkiinto kohdistui edelleen vähvasti hyönteisten käyttöön rehuna ja siten valkuaisomavaraisuuden lisäämiseen. Hyönteisten käyttöä käytiin läpi paitsi elintarvikevälvönnän kanssa, myös Luonnonvarakeskuksen kanssa liittyen lainsäädäntöön, yrittäjyyteen ja tutkimukseen sekä osallistuttiin keskusteluun hyönteisalan toimijoiden kanssa. Edellisten lisäksi rehuvälvönnä on mukana kaksivuotisessa Luken ja Itä-Suomen yliopiston HyväRehu-hankkeen ohjausryhmässä. Hanketta rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö, ja sen tarkoituksena on tukea hyönteisalan kehitystä.

Edellä olevan lisäksi rehuvälvönnä osallistui kahteen Luken koordinoiman hankkeen ohjausryhmään. Uusivu-hankkeessa kehitetään kasvis-, pienteurastamo-, kala- ja broileriyritysten sivutuotteiden käsittelyä. Lisäksi selvitetään tapoja käsitellä sivutuotteet siten, että niistä voidaan valmistaa uusia tuotteita ja sivutuotteiden käsittelyketjua tarkastellaan kestäväen kehityksen näkökulmasta. Sivukierto -hankkeen tavoitteena on kehittää elintarvikkeiden prosessointia ja sivujakeiden talteenottoa prosessin eri vaiheissa, sivujakeiden käsittelymenetelmiä sekä hyödyntämistä.

Turkisan edustajille puhuttiin sivutuotteiden rehukäytöstä ja välvönnästä Suomen turkiskasvattajaliiton järjestämällä rehupäivillä tammikuussa. Eläinlääketieteen opiskelijoita koulutettiin marraskuussa sivutuotteiden rehukäyttöön liittyvistä asioista ympäristöhygienian kurssin yhteydessä pidetyllä luennolla. Tarkastuseläinlääkäreitä koulutettiin etäyhteyden kautta lokakuussa.

Evira järjesti yhdessä Eläinten terveys ETT Ry:n kanssa seminaarin rehualan toimijoille. Seminaari on järjestetty joka toinen vuosi toimijoille 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Seminaariin osallistui noin 40 rehualan toimijaa eri sektoreilta. Seminaarissa käsiteltiin ajankohtaisia asioita lainsäädännöstä, käytiin läpi muuntogeenisten ainesvälvöntää ja analytiikkaa, rehujen merkintäoppaan päivitystä, rehuvälvönnän tu-

lossa olevaa rehualan toimijoille tarkoitettua sähköistä asiointia sekä ScenoProt-hanketta. Seminaarin iltapäivä omistettiin salmonellalle ja salmonellalla saastuneiden rehujen käsittelylle.

Edellä mainittujen lisäksi toimijoille annettiin ohjausta ja neuvontaa myös tarkastuskäynneillä.

Evira seuraa aktiivisesti rehuasiakaskysely -sähköpostilaatikkoon ja vastasi toimintavuoden aikana noin 300:aan rehulainsäädännön aihealueisiin liittyneeseen asiakaspalautteeseen/kysymykseen. Lisäksi toimijoilta tuli ilmoituksia rehuilmoitukset -postilaatikkoon lähinnä salmonellaan ja toiminnan muutoksiin liittyen. Tuontiin liittyviä kysymyksiä ja toimintaa käsiteltiin toimijoiden kanssa rehutuonti-sähköpostilaatikkossa. Vientitodistuksia ja niihin liittyviä kysymyksiä käsiteltiin rehuvientitodistukset –sähköpostilaatikkossa. Tavoitteena on vastata kaikkiin toimijoilta ja kuluttajilta tuleviin kyselyihin 1-2 työpäivän kuluessa.

5.2. Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Rehualan alkutuotannon toimijat

Kaikista kohdassa 3.1 kuvatuista säännöstenvastaisuuksista on annettu rehualan alkutuotannon toimijoille kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus. Lisäksi viidelle maatilalle aiheutui leikkauksia EU:n maksamiin maataloustukiin täydentävien ehtojen rehuvaatimusten laiminlyönneistä. Näistä yhdelle kohdistui toistuvuudesta johtuva korotettu leikkausprosentti maataloustukiin täydentävien ehtojen mukaisesti.

Rehualan toimijat (mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät laitokset)

Taulukossa 6 a mainitut puutteet on kirjattu tarkastuskertomuksiin ja edellytetyt toimenpiteet valvontapäätöksiin. Luokkien 1, 2 ja 3 puutteiden korjaaville toimenpiteille on asetettu määräajat, joiden toteutumisen raportointia voidaan seurata esimerkiksi ELMO:n BO-raporttien avulla. Useimmissa tapauksissa toimenpiteiden toteutus todennetaan toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja on tarkastanut yksittäisten korjaavien toimenpiteiden toteuttamisen paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastetaan viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäynnejä lisätään, jos toiminnassa todetaan paljon puutteita tai ne ovat vakavia. Seuraavalla tarkastuskäynnillä toimijalla on myös mahdollisuus kysyä korjaavasta toimenpiteestä, mikäli asiasta on jäänyt epäselvyyttä.

Tuotevalvonta

Rehuerälle voidaan antaa kielto, toimenpidemääräys, huomautus tai kehoitus / seuraamus. Näytteissä todettujen säännöstenvastaisuuksien ja seuraamusten tarkemmat kuvaukset on esitetty kappaleessa 3.1. ja sen taulukoissa 9, 10 ja 11.

Rehusta todettu haitallisten / kiellettyjen aineiden pitoisuus tai muu vakava poikkeama johtaa yleensä rehuerän tuonti-, valmistus-, käyttö- tai markkinoillesaattamiskieltoon. Kielto voi olla ehdollinen, kun toimijan on mahdollista poistaa laatu poikkeama esimerkiksi rehun käsittelyllä, tai ehdoton, jolloin rehulle annetaan hävitysmääräys tai erä annetaan palauttaa tuontitilanteessa lähtömaahan. Haitallisten aineiden toteaminen johtaa pääsääntöisesti rehuerän kieltoon silloin, kun niiden määrä ylittää lainsäädännössä annetun enimmäispitoisuuden.

Rehuerän laimentaminen on kiellettyä. Jos rehussa on todettu poikkeama esim. ravintoaineissa ja/tai pakkausmerkinnöissä, se johtaa ensin kirjalliseen huomautukseen ja kehoitukseen korjaavista toimenpiteistä. Toistuvat huomautukset tai vakavat poikkeamat / puutteellisuudet voivat johtaa rehuerän tai rehun valmistuksen kieltoon. Rehualan toimija voidaan asettaa myös tehostettuun valvontaan, joka tarkoittaa tihennettyä viranomaisnäytteenottoa esimerkiksi, kun on todettu merkittäviä poikkeamia liittyen hygieniaan, kokkidiostaattien jäämiin tai maksimi-/minimimäärän omaavien rehun li-säaineiden pitoisuuksiin.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvonnan yhdenmukaisuutta edistettiin valvontaohjeiden päivittämisen ja laatimisen sekä tiedottamisen ja koulutuksen avulla. Evira osallistui rehuvalvontaan liittyviin komission järjestämiin BTSF-koulutuksiin (Controls on contaminants in food, Course 2: Official control plans and systems, Traces use at import of food and feed of non-animal origin, EU Legislation on Feed, Course on EU Feed Hygiene Rules and HACCP Auditing, Food Hygiene and Flexibility) sekä toukokuussa pidettyyn komission työryh-män kokoukseen ”Rehuhygieniaa koskevien tiettyjen vaatimusten soveltamisohje”. Kyseistä soveltamisohjetta on kommentoitu ennen kokousta ja kokouksen jälkeen useita kertoja komissiolle. Kyseessä on rehuhygienia-asetuksen (EY N:o 183/2005) soveltamista koskeva ohje. Edellä mainittujen lisäksi neljä ylitarkastajaa osallistui Norjassa järjestettyyn Nordic Baltic Feed –valvontaviranomaisten kokoukseen syys-kuun alussa.

Valtuutetuille tarkastajille, laitostarkastuksia tekeville valtuutetuille tarkastajille, luomu-rehutarkastajille ja ELY-keskusten rehutarkastajille järjestettiin kullekin omat koulutus-päivät. ELY-koulutuksia oli kaksi eri tilaisuutta ja ne toteutettiin videolla. Lisäksi osal-listuttiin luomukotieläintarkastajien kouluttamiseen.

Edellä mainittujen lisäksi rehuvalvonta osallistui valvontaviranomaisille tarkoitetun si-vutuotevalvontapäivän järjestämiseen sekä tarkastuseläinlääkäripäiviin ja uusien tar-kastuseläinlääkäreiden perehdyttämiseen.

6 VALVONNAN RESURSSIT

Evira vastaa rehuvalvonnan toimeenpanoon liittyvistä viranomaistehtävistä. Kemialli-sen elintarviketurvallisuuden yksikön (KETU) rehujaostossa oli käytävissä toiminta-vuonna rehuvalvontaan yhteensä n. 10 htv:tta. Evira käyttää apunaan valtuuttamiaan ja kouluttamiaan tarkastajia sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-kes-kusten) tarkastajia. Valtuutettujen tarkastajien resursseja arvioidaan käytetyn n. 5 htv:tta näytteenottotehtäviin ja n. 1,2 htv:tta laitostarkastuksiin sisältäen luomu- ja kul-jetuskaluston tarkastukset. ELY-keskusten tarkastajien resursseja käytettiin n. 2,2 htv rehujen markkina-, tila- ja vähittäiskaupan valvontatarkastuksissa. Markkinavalvontaa tehtiin viidessä teema-ELYssä, mikä toteutui hyvin. Rehujen vientiin liittyvät selvitykset ja auditoinnit veivät toimintavuonna resursseja huomattavasti edellisvuosia enem-män.

Tarkastajien rehuista ottamat viranomaisnäytteet analysoidaan Ruokavirastossa tai tietyissä tapauksissa Ruokaviraston hyväksymissä / nimeämässä laboratorioissa. Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita salmonellan määrittämiseen rehuista on viisi, joissa tutkitaan tuontirehuista salmonellaa. Lisäksi kuudella rehualan toimijoiden oma-valvontalaboratorioilla on Ruokaviraston hyväksyntä salmonellan tutkimiseksi lakisää-teisistä omavalvontanäytteistä. Kemiaaliset määritykset ja muut mikrobiologiset tutki-

mukset tehdään pääsääntöisesti Ruokaviraston tutkimuslaboratoriossa. Viranomaisnäytteet dioksiinimäärityksiä varten analysoidaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

ELMO-tietojärjestelmän jatkuva kehittäminen, toimivuuden parantaminen sekä muutosten testaaminen ja kahden sähköisen hankkeen loppuun saattaminen veivät edelleen huomattavasti rehujaoston resursseja. Vuosi-ilmoitusten vienti Elmoon toteutettiin omana hankkeenaan. Rehualan toimijarekisteri sekä siihen liittyvä sähköinen asiointi (Touko) olivat osa SähköSiemen hanketta. Toukon kehittäminen jatkuu edelleen.

Rehuhygienia-asetuksen mukaisista laitostarkastuksista toteutui 86 %. Suunnitelman mukaisia näytteenottotavoitteita on vähennetty vuosi vuodelta, koska näytteiden analysoinnissa on otettu käyttöön multimenetelmiä ja näytteiden avulla tapahtuva valvonta on tehostunut. Näytteenottotavoitteet toteutuivat pääosin kaikissa valvontalinjoissa. Kolmansista maista ja sisämarkkinoilta tuotujen valkuaisrehujen salmonellakäsittelyjä sekä niihin liittyvää näytteenottoa oli huomattavasti enemmän edelliseen vuoteen verrattuna. Lisäksi rehuista tutkittiin muuntogeenistä ainesta suunniteltua enemmän, johtuen valvontatapauksesta. Myös vientivalvonnan tehtäviin panostettiin huomattavasti enemmän edellisiin vuosiin verrattuna.

7 MUUTOKSET SEURAAVAN VUODEN VALVONTAAN

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa kiinnitetään huomiota eläinvalkuaisen käyttöön elintarviketuotantoeläinten ruokinnassa, koska hyönteisistä saatu käsitelty eläinvalkuainen on sallittu vesiviljelyeläinten ruokinnassa ja laajenee mahdollisesti edelleen. Tarkastajien lisäksi myös maatilojen tilaneuvoja ja muita sidosryhmiä koulutetaan eläinvalkuaisen rehukäytössä tapahtuvasta mahdollisesta muutoksesta sekä hyönteisten kasvatuksen huomioisesta rehualan alkutuotannon toiminnassa.

Rehualan toimijoihin kohdistuva valvonta laitostarkastuksen osalta toteutetaan ELMO-tietojärjestelmässä luodun riskiperusteisen suunnitelman avulla. Jos rehua valmistetaan vain omaan käyttöön, toiminta on pakkaamista tai toiminta on erittäin pienimuotoista, jätetään tällaiset kohteet edelleen tarkastusten ulkopuolelle. Laitostarkastuksia suunnitellaan tehtävän noin 10% vähemmän kuin edellisinä vuosina johtuen käytettävissä olevien resurssien pienenemisestä.

Rehualan toimijoiden kotimaisesta valmistuksesta otettavien viranomaisnäytteiden määrää vähennetään edelleen jonkin verran. Näytteenottoa kohdennetaan siten, että rehunäytteistä on mahdollista tutkia mahdollisimman laajasti erityisesti kemiallisia haitallisia ja kiellettyjä aineita. Kemiallisten multimenetelmien käyttö valvonnassa lisää edelleen yksittäisestä rehunäytteestä tehtävien analyysien määrää, ja yksittäisen näytteen analyysien määrittelyn merkitys siten korostuu.

Markkinavalvontaa kehitetään edelleen. Näytteitä hyödynnetään entistä laajemmin mm. laajemman analyysivalikoiman ja rehualan toimijoiden valvonnasta saatavan tiedon kautta sekä asiakirjavalvontaa lisätään merkintöjen valvontaa lisäämällä ja kuluttajanäkökulma huomioiden. Lisääntynyt nettikauppa ja sen valvonta aiheuttaa edelleen haastetta rehujen markkinavalvonnassa, koska siihen ei ole resursseja käytettävissä. Rehualvonta osallistuu Ruokaviraston etämyynnin valvonnan kehittämistä koskevan tiimin toimintaan.

Sähköisen asioinnin ja toiminnan kehittämiseen panostetaan erityisesti lähivuosina. Toimijoiden laatimien vuosi-ilmoitusten käsittely ja Elmoon vienti on jo toteutettavissa robottiohjelmalla. Toisena hankkeena on toteuttu rehualan toimijoiden rekisteröinti ja samassa yhteydessä on tarkoituksena saada myös toimijoille mahdollisuus käydä

itse katsomassa omat tuotevalvonnan näytteenottotuloksensa tai laitostarkastusraporttinsa päätöksineen sähköisestä portaalista. Tämäkin hanke on lähes valmis. Nämä hankkeet varmistavat rehuvalvonnan resurssien kohdistamista jatkossa paremmin valvonnan kehittämiseen ja suunnitteluun.